

RIYAZIYYAT

DƏRSLİK

1

1-ci hissə

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNİ

Musiqisi *Üzeyir Hacıbəylinin,*
sözləri *Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadiriz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

HEYDƏR ƏLİYEV

AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

Mənsur Məhərrəmov
Günay Hüseynzadə
Solmaz Abdullayeva
İlahə Rüstəmov

RİYAZİYYAT

Ümumtəhsil məktəblərinin
1-ci sinifləri üçün

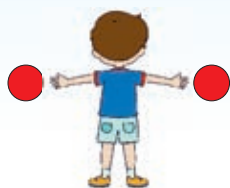
DƏRSLİK

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
artitrm2017@gmail.com və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

1-ci hissə

1

Əşyanın əlaməti

1. Əşyanın yeri	8
2. Əşyanın əlaməti	11
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	14

2

Ədədlər (10-a qədər)

3. 10-a qədər sayma	16
4. 0, 1 və 2 ədədləri	18
5. 3, 4 və 5 ədədləri	20
Məsələlər	22
6. 6, 7 və 8 ədədləri	23
7. 9 və 10 ədədləri	25
8. Sıra sayları	27
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	29

3

Ədədlərin müqayisəsi

9. Azdır, çoxdur.	30
10. Ədədlərin müqayisəsi	33
11. Ədəd oxu	35
12. Sıralama	37
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	40

4

Toplama (10-a qədər)

13. Ədəd üçlüyü	42
14. Əlavə etmək, artırmaq	46
15. Ədədlərin toplanması	48
Məsələlər	51
16. Ədəd oxu üzərində toplama	52
17. Üç toplananlı ifadələr	54
18. Toplamanın digər üsulları	56
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	59

5

Çıxma (10-a qədər)

19. Azaltmaq, çıxmaq	60
20. Ədədlərin çıxılması	63
Məsələlər	66
21. Ədəd oxu üzərində çıxma	67
22. Toplama və çıxmanın əlaqəsi	69
23. Məchulun tapılması	72
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	75

6

Ədədlər (20-yə qədər)

24. 20-yə qədər sayma	78
25. İrəli və geri sayma	80
26. Onluq və təklik	82
Məsələlər	84
27. Ədədlərin müqayisəsi	85
28. Sıralama	87
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	89
Sözlük	90
Məsələ həllinə nümunə	92

Kitabınla tanış ol

AÇAR SÖZLƏR

Mövzu ilə bağlı yeni sözlər

BƏLƏDÇİ

Nümunə əsasında yerinə yetirilən tapşırıqlar

MÜSTƏQİL İŞ

Müstəqil işləmək üçün tapşırıqlar

2 ƏDƏDLƏR (10-a qədər)

3 10-a qədər sayma

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- say
- saymaq

• Şəkilə hansı meyvələr təsvir olunub?
• Hər meyvədən neçə dənə olduğunu necə bilmək olar?
• Səbatdə neçə meyvə var?

Oynanma

Əşyaların sayını onları saymaqla bilmək olar. Saymanın sonunda söylənen ədəd əşyaların sayını bildirir.

Neçə kərəndəş var? Bir, iki ... Beş (5) kərəndəş var.

Əşya yoxdursa, deməli, onun sayı sıfırdır.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Bələdçi

Har ədədə uyğun sayda barmaqlarınızı açın.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Müstəqil iş

1. Eyni rəngdə olan ulduzları sayın. Har birindən neçə dənədir?

2. Meyvələri uyğun qutulara yığmaq lazımdır. Har qutuda neçə meyvə olacaq?

Məsələ həlli

3. Suallara cavab verin.

- Şəkilə neçə var?
- Şəkilə neçə var?
- Şəkilə neçə var?
- Şəkilə neçə var?

ARAŞDIRMA-MÜZAKİRƏ

Siniflə araşdırma və müzakirə üçün şəkilli məsələ

ÖYRƏNMƏ

Yeni mövzunun izahı

MƏSƏLƏ HƏLLİ

Yeni biliklərin tətbiqi

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

Bilikləri möhkəmləndirən məsələlər

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

YADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

YADDAŞ

Mövzu ilə bağlı əlavə bilik və qaydalar

- Əşyalar müəyyən qayda ilə düzülə bilər.

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIQLAR

Bölmə üzrə bilikləri yoxlamaq üçün tapşırıqlar

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIQLAR

ƏŞYANIN ƏLAMƏTİ

Hazırımı?

- Şəkildəki əşyaların rəngi və forması haqqında nə demək olar?
- Bayraq və lampalar rənglərinə görə necə düzülüb?
- Şəkildə təsvir olunan varlıqların yeri haqqında danışın.

1 Əşyanın yeri

Araşdırma-müzakirə

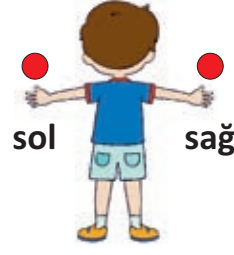
solunda sağında üstündə
altında arasında önündə
arxasında içində yanında

Çərçivədəki sözlərin köməyi ilə otağı təsvir edin.

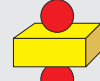
Öyrənmə

Lalə Aynurun sağındadır.
Anar Aynurun solundadır.
Quş daşın üstündədir.
Top ağacın altındadır.

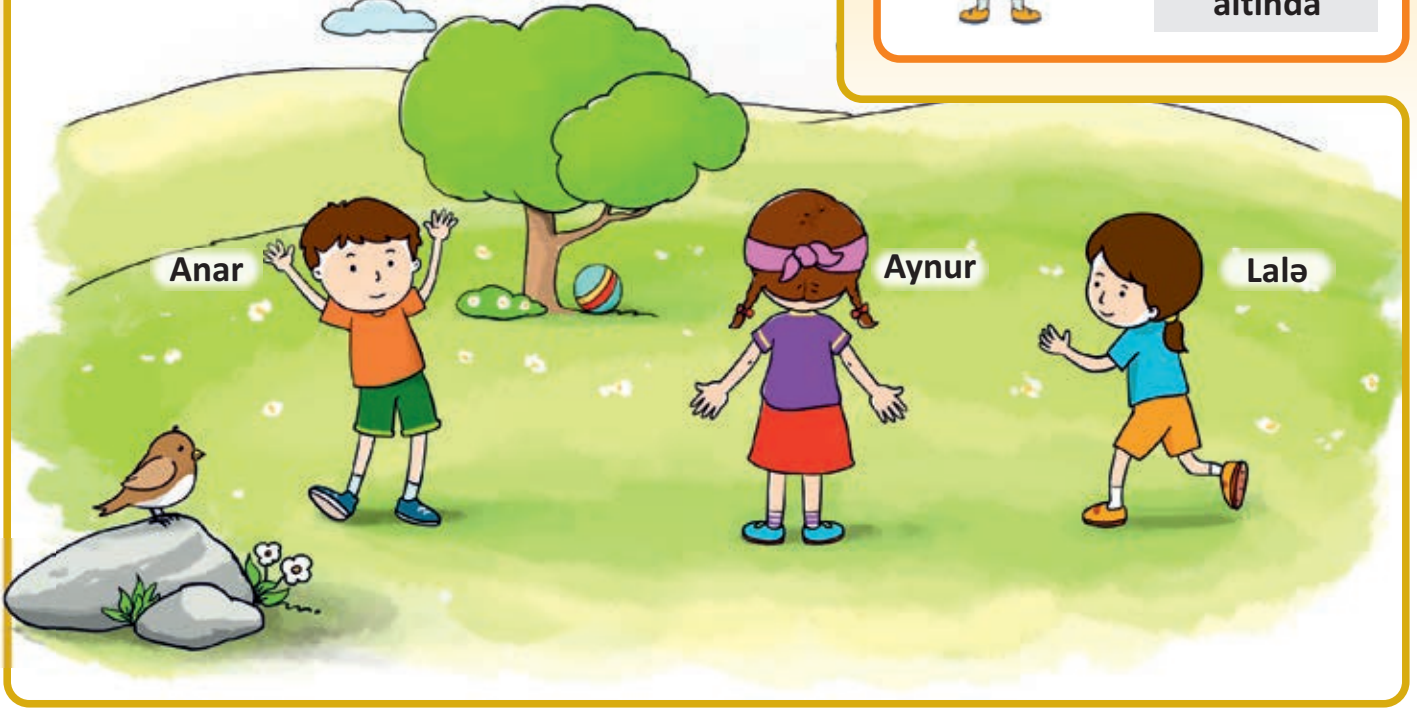
Açar sözlər

üstündə

altında

Bələdçi

Nöqtələrin yerinə hansı sözlər olmalıdır?

Yağ masanın ...

•nümünə•

Çörək Anarın solundadır.

Pişik masanın ...

Yumurta Anarın ...

Müstəqil iş

1. Açar sözlərdən istifadə etməklə şəkildə gördüklərinizi danışın.

Açar sözlər

 yanında

 önündə

 arxasında

 içində

 arasında

 yuxarısında

 aşağısında

2. Şəkillərə baxın. Nöqtələrin yerinə hansı sözlər olmalıdır?

 buludun ...

 budağın ...

 ağacın ...

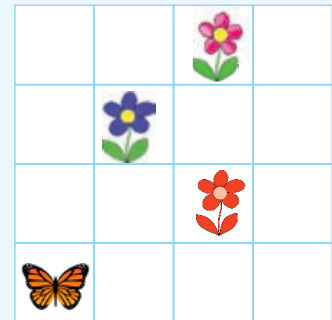

 itin ...

Məsələ həlli

3. Kəpənək göstərilən istiqamətdə uçarsa, hansı gülə çatar?

- a) 1 xana sağa, 2 xana yuxarı
- b) 2 xana sağa, 1 xana yuxarı
- c) 3 xana yuxarı, 2 xana sağa

2 Əşyanın əlaməti

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

▲ ■ ● forma

■ ■ ölçü

▲ ▲ qruplaşdırma

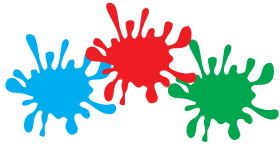
▲ ■ ▲ ■ düzülüş qaydası

Hər corabın tayını tapın.

- Bunu necə müəyyən etdiniz?

Öyrənmə

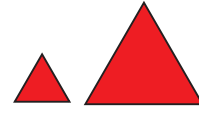
Əşyalar müxtəlif rəng, forma və ölçüdə olur. Bunlar əşyanın əlamətləridir.

rəng

forma

ölçü

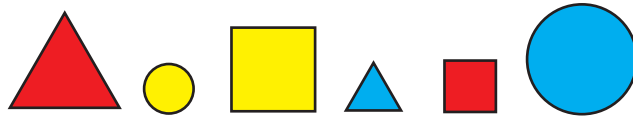
Əşyalar bəzi əlamətlərinə görə bir-birinə uyğun ola bilər.

Bələdçi

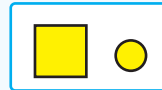
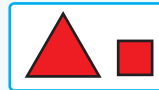
Verilmiş əlamətləri eyni olan fiqurları göstərin.

a) forması

b) ölçüsü

Nümunə • Rəngi eyni olan fiqurlar

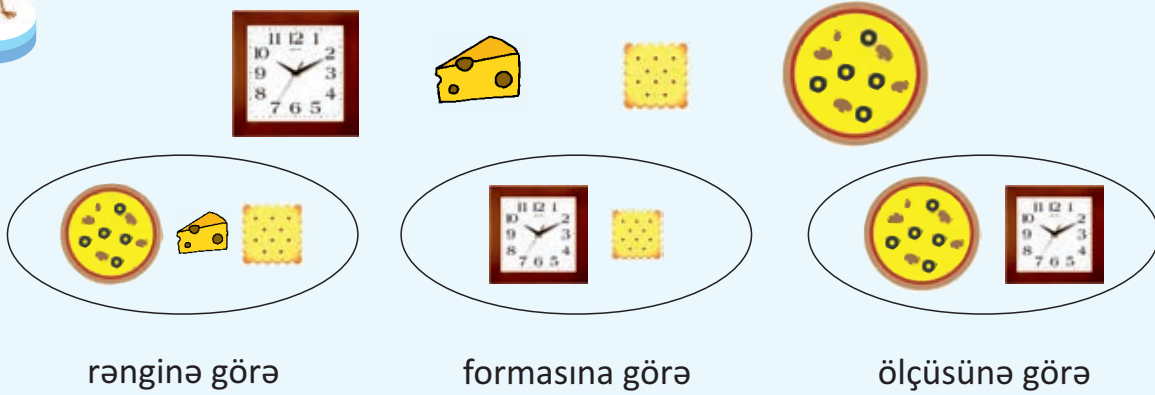

Müstəqil iş

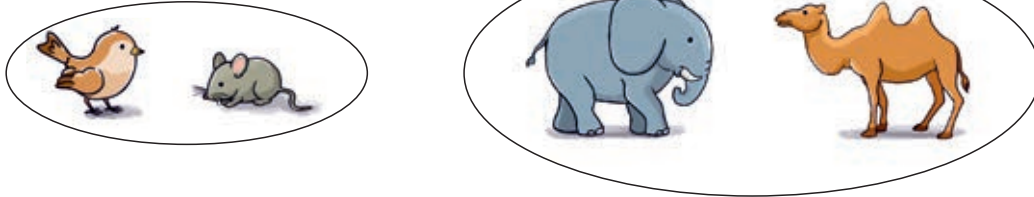
1. Formaca oxşar olan əşyaları tapın.

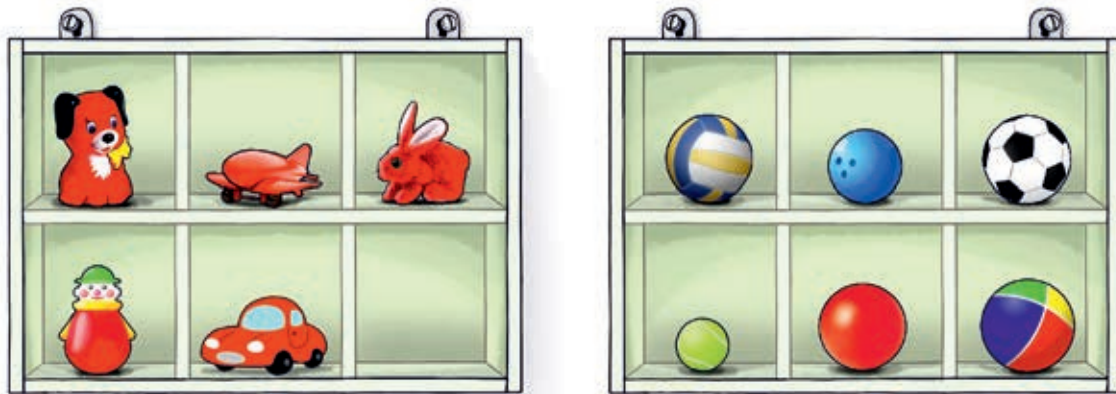
• Əşyaları uyğun əlamətlərinə görə qruplaşdırmaq olar.

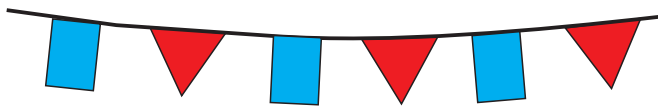

2. Hansı əlamətə görə qruplaşdırılıb?

3. Oyuncaqlar hansı əlamətlərinə görə qruplaşdırılıb? Hansı əlamətinə görə sağ rəfdəki oyuncaqlardan birini sol rəfdəki boş gözə qoymaq olar?

• Əşyalar müəyyən qayda ilə düzülə bilər.

4. Növbəti meyvə hansı olmalıdır?

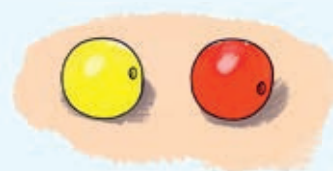
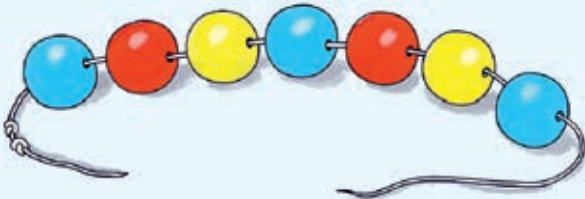

5. Oxlar hansı qayda ilə düzülmüşdür?

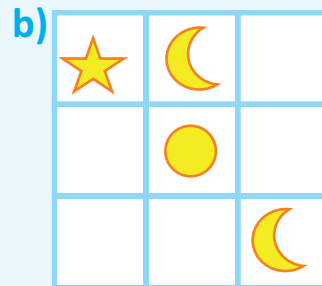
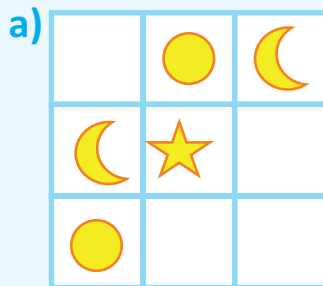

Məsələ həlli

6. Kənarı qalan muncuqları ipə hansı ardıcılıqla düzmək lazımdır?

7. Boş xanalar fiqurlarını düzmək lazımdır. Onları elə düzün ki, sətir və sütunlarda hər fiqurdan ancaq biri olsun.

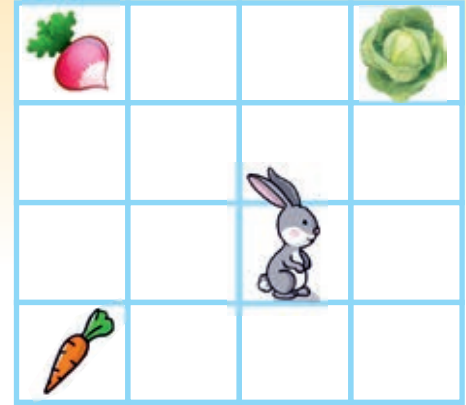

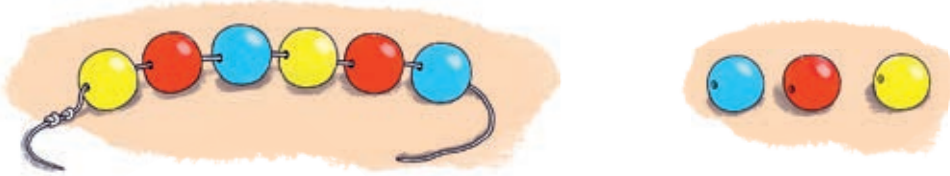
ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Dovşan göstərilən istiqamətdə gedərsə, nəyin yanına çatar?

- a) 2 xana yuxarı, 1 xana sağa
- b) 2 xana sola, 2 xana yuxarı
- c) 1 xana aşağı, 2 xana sola

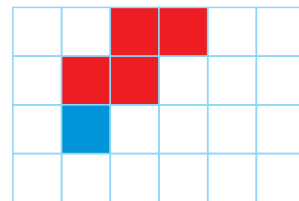
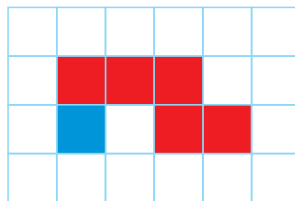
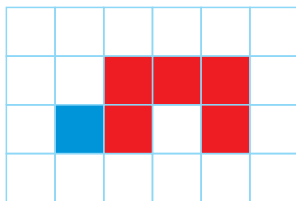
2. Səbinə muncuqları müəyyən qayda ilə ipə düzdü. O, qalan muncuqları hansı ardıcılıqla düzməlidir?

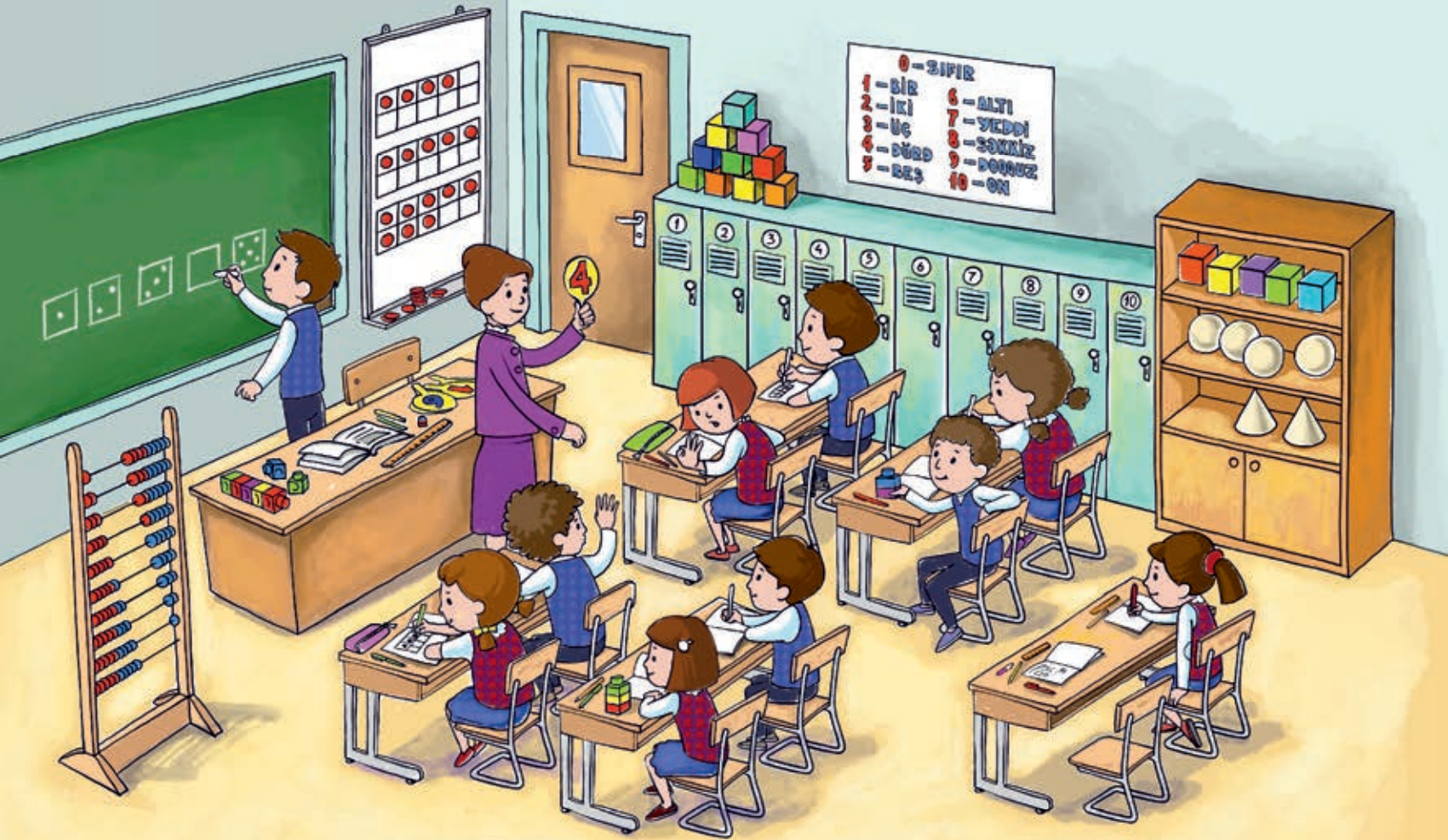
3. Fiqurların düzülüş qaydasını müəyyən edin. “?” işarələrinin yerinə nə olmalıdır?

- a) ● ● ● ● ? ● ● ? ● ● ? ●
- b) ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ? ☆ ☆ ☆ ? ☆
- c) ● ☾ ☆ ● ☾ ☆ ? ☾ ☆ ● ? ☆

4. Elxan göy damadan başlayaraq qırmızı karandaşla damaları bu ardıcılıqla rənglədi: 1 dama yuxarı, 1 dama sağa, 1 dama yuxarı, 1 dama sağa. Hansı şəkil alındı?

ƏDƏDLƏR (10-a qədər)

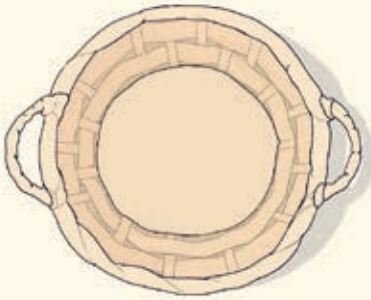
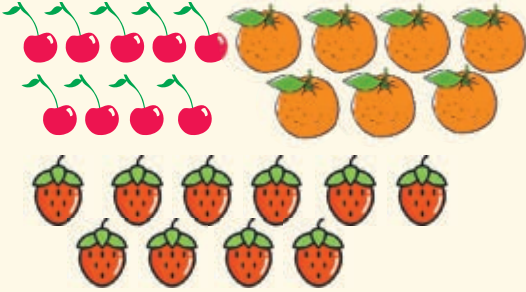

Hazırımı?

- Sinifdə neçə şagird var?
- Hər rəfdə neçə fiqur var?
- Şəkildə 4 ədədinin yeddi cür təsvirini tapın.
- Yazı taxtasındaki boş çərçivədə neçə nöqtə olmalıdır?
- Qızlarla oğlanların sayını müqayisə edin.

3 10-a qədər sayma

Araşdırma-müzakirə

- Şəkildə hansı meyvələr təsvir olunub?
- Hər meyvədən neçə dənə olduğunu necə bilmək olar?
- Səbətdə neçə meyvə var?

Açar sözlər

- say
- saymaq

Öyrənmə

Əşyaların sayını onları saymaqla bilmək olar.
Saymanın sonunda söylənən ədəd əşyaların sayını bildirir.

Neçə karandaş var?

Bir, iki ...

Beş (5) karandaş var.

Əşya yoxdursa, deməli, onun sayı **sifirdir**.

0

1

2

3

4

5

6

7

8

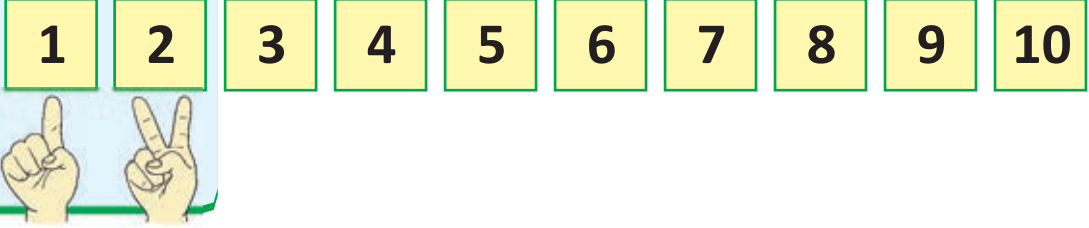
9

10

Bələdçi

Hər ədədə uyğun sayda barmaqlarınızı açın.

Nümunə •

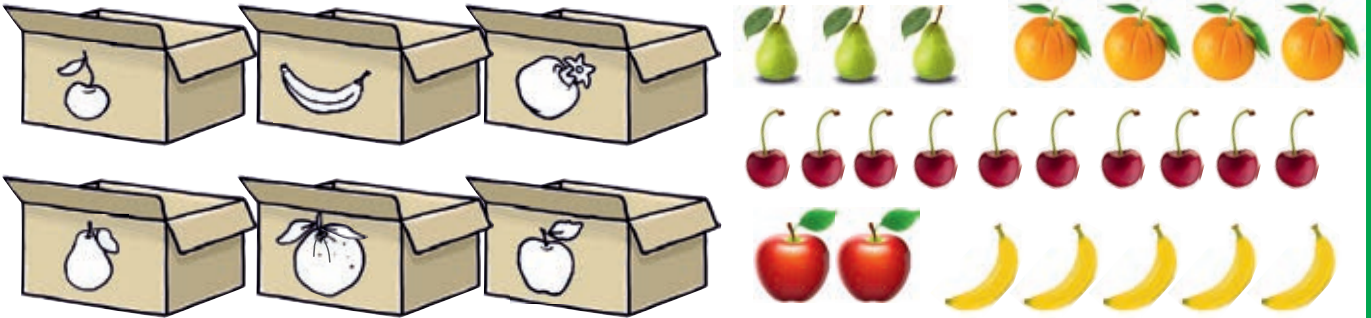

Müstəqil iş

1. Eyni rəngdə olan ulduzları sayın. Hər birindən neçə dənədir?

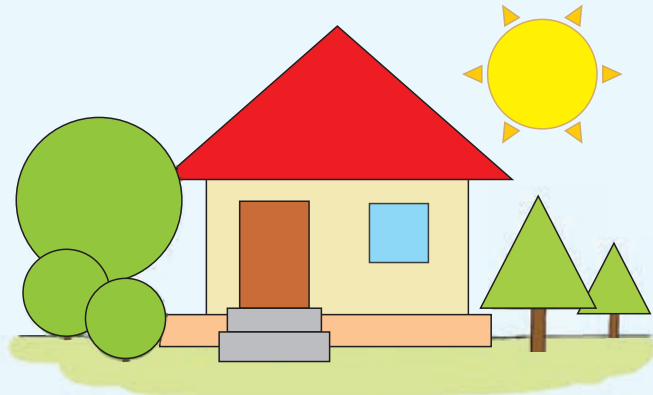
2. Meyvələri uyğun qutulara yığmaq lazımdır. Hər qutuda neçə meyvə olacaq?

Məsələ həlli

3. Suallara cavab verin.

- Şəkildə neçə ○ var?
- Şəkildə neçə □ var?
- Şəkildə neçə △ var?
- Şəkildə neçə □ var?

4 0, 1 və 2 ədədləri

Araşdırma-müzakirə

• Hər yuvada neçə quş var?

Açar sözlər

	sıfır	0
	bir	1
	iki	2

Öyrənmə

sıfır

bir

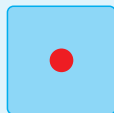

iki

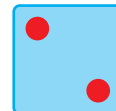
Bələdçi

Uyğunluğu müəyyən edin.

Nümunə •

1

0

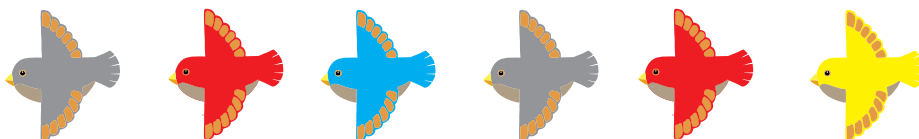
2

Müstəqil iş

1. Hər çərçivədə neçə xana rənglənib?

2. Eyni rəngdə olan quşları sayın. Hər birindən neçə dənədir?

3. Oyuncaqları uyğun qutulara yığmaq lazımdır.
Hər qutuda neçə oyuncaq olacaq?

Məsələ həlli

4. Cavablara uyğun ədədləri göstərin.

- Qabda hər meyvədən neçə dənədir?
- Qabda neçə armud var?
- Lalə Elxandan alma alıb qaba qoydu. Əvəzində ona bir nar verdi. Qabda hər meyvədən neçə dənə oldu?

0 1 2

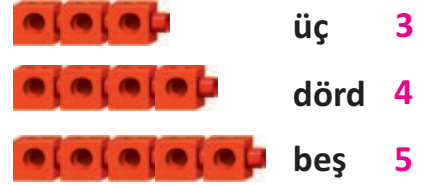

5 3, 4 və 5 ədədləri

Araşdırma-müzakirə

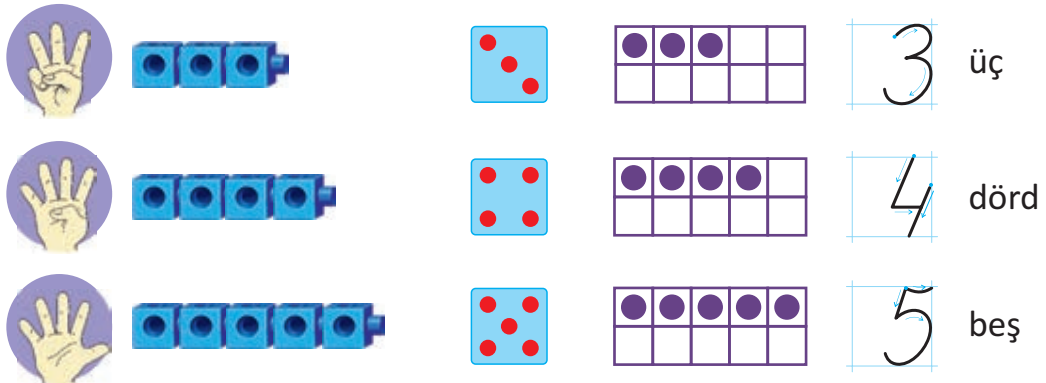
Açar sözlər

Hər heyvanın sayını tapın.

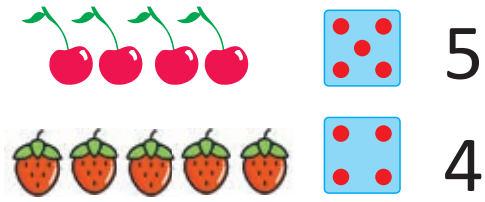
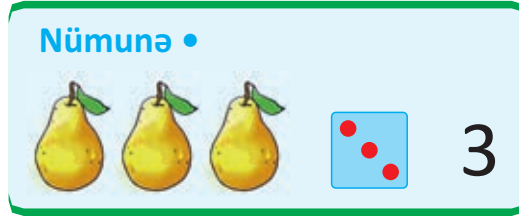
- Ördək balaları necə düzülsə, onları saymaq daha asan olar?
Bunu dəftərdə nöqtələrlə göstərin.

Öyrənmə

Bələdçi

Uyğunluğu müəyyən edin.

Müstəqil iş

1. Uyğunluğu müəyyən edin.

2. Domino daşlarının hansında xalların sayı 3, 4, yaxud 5-dir?

Məsələ həlli

3. Anar üzərində 2 yazılmış evdə yaşayır. Anargilin evi ilə Laləgilin evi arasında bir ev var. Laləgilin evinin üzərində hansı ədəd yazılıb?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

YADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Sol əlin barmaqları hansı ədədi göstərir? Bəs sağ əlin barmaqları?

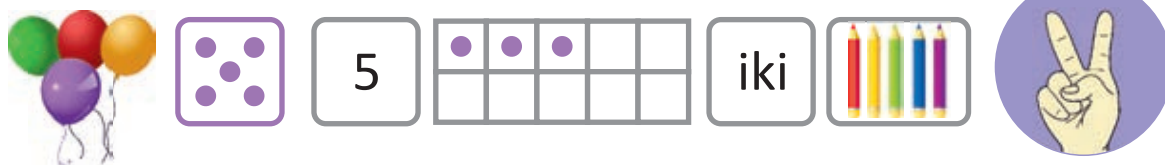
2. Boş xanalarda neçə nöqtə olmalıdır?

3. Uyğunluğu müəyyən edin.

4. Hansı təsvirlər 5 ədədinə uyğundur?

5. Səbinə ədədləri ardıcıl yazarkən səhvə yol verdi. Onun səhvlərini tapın.

0 1 3 2 5 4

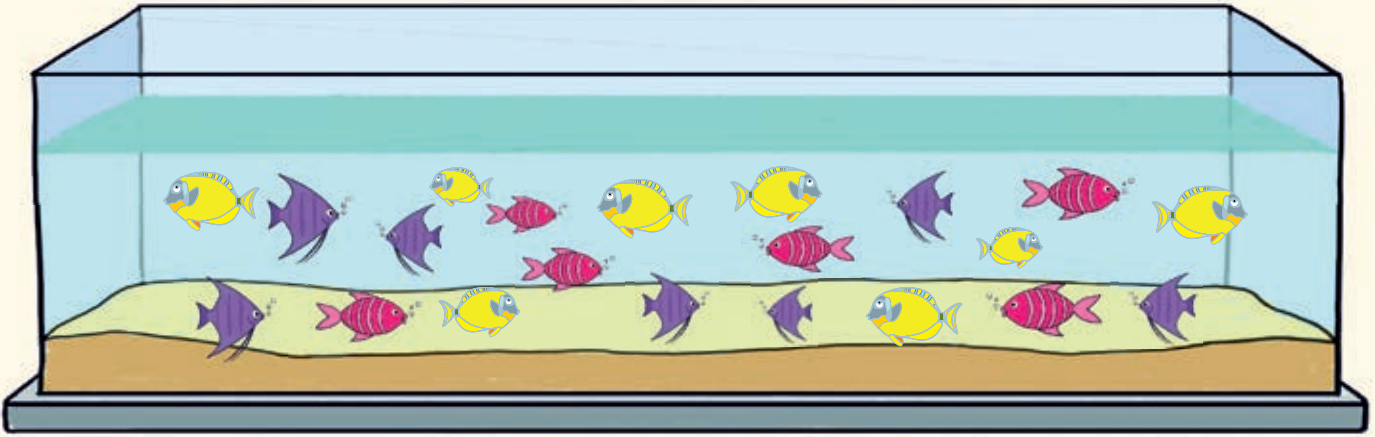
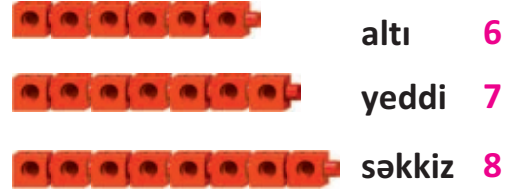

6 6, 7 və 8 ədədləri

Araşdırma-müzakirə

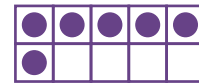
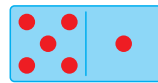
Açar sözlər

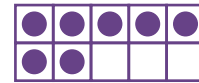
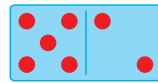
Böyük akvariumdakı balıqlar rənglərinə görə kiçik akvariumlara yerləşdirildi.

- Hər akvariumda neçə balıq oldu?

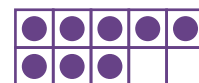
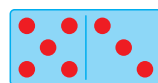
Öyrənmə

6 altı

7 yeddi

8 səkkiz

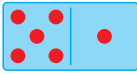
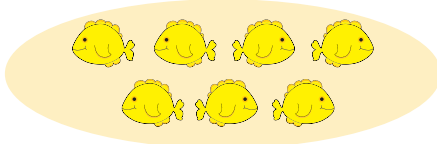
Bələdçi

Uyğunluğu müəyyən edin.

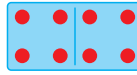
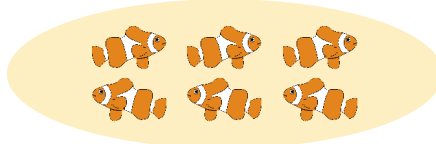
Nümunə •

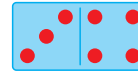
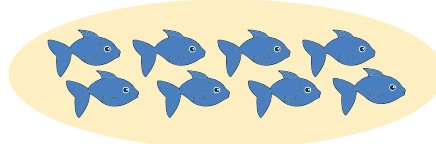
5

8

7

6

Müstəqil iş

1. Hər canlının sayına uyğun ədədi göstərin. Həmin ədədin yazıldığı xananın rəngini söyləyin.

Məsələ həlli

2. Su pərisi hər mirvarini rənginə görə mücrüyə yığıdı. Hər mücrüdə neçə mirvari oldu?

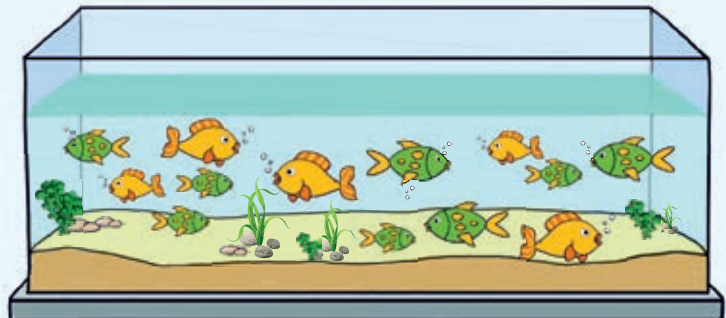
3. Balıqları qruplaşdırın:

a) rənginə görə;

b) ölçüsünə görə.

Hər qrupdakı balıqların sayını tapın.

Balıqları daha necə qruplaşdırmaq olar?

7 9 və 10 ədədləri

Araşdırma-müzakirə

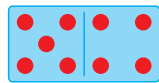
Açar sözlər

doqquz 9
on 10

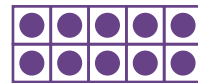
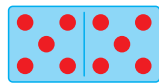
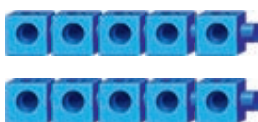

Sayı 9 və ya 10 olan varlıqları müəyyən edin.
• Neçə çiçək var? Onların neçəsi sarı rəngdədir?

Öyrənmə

9 doqquz

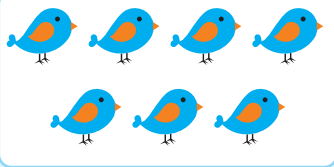

10 on

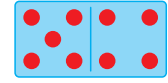
Bələdçi

Nümunəyə əsasən
uyğunluğu müəyyən edin.

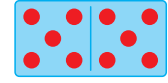
Nümunə •

7

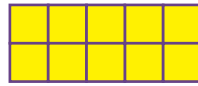
10

9

Müstəqil iş

1. Rənglənmiş xanaların sayı hansı ədədlərə uyğundur?

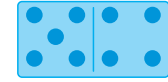
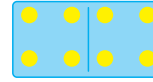
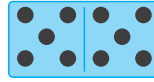
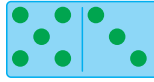
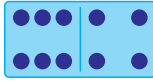
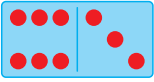

8

9

10

2. Hər domino daşında neçə xal var? Saylara uyğun ədədləri göstərin.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Məsələ həlli

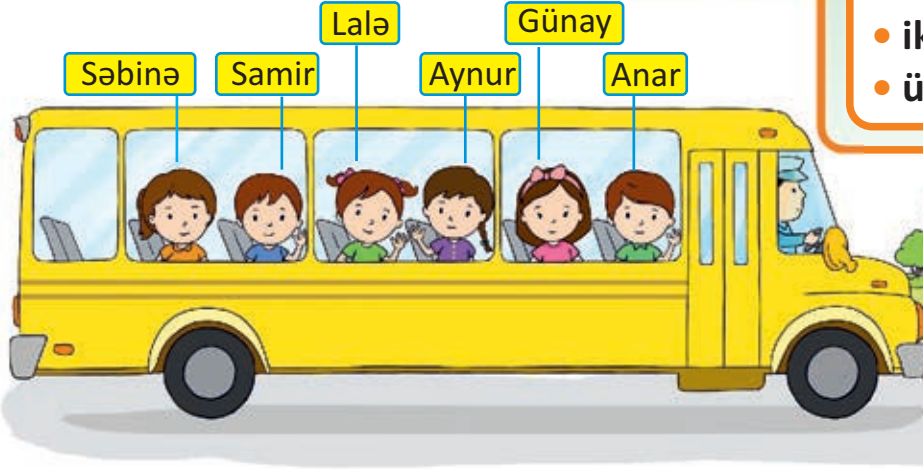
3. Şokoladları rənginə görə
ayrı-ayrı qutulara yığdılar.

- Hər qutuda hansı
rəngdə şokolad oldu?

8 Sıra sayıları

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

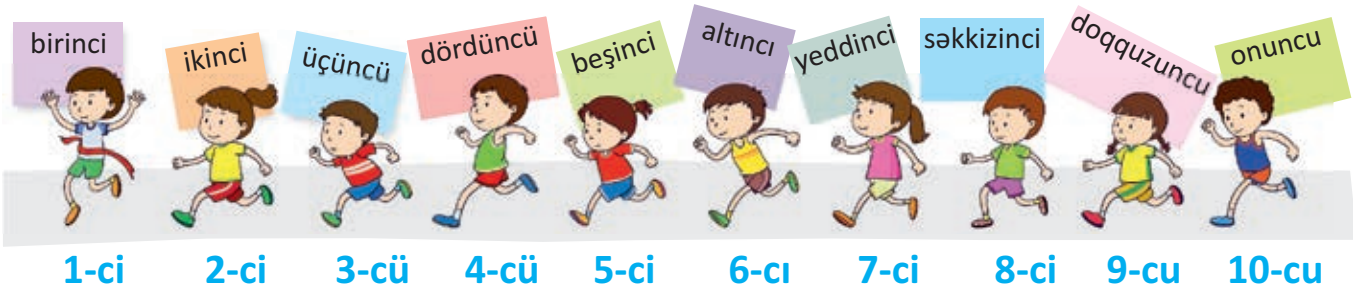
- birinci
- ikinci
- üçüncü

- Qapıya ən yaxın olan uşaq kimdir?
- Lalədən öndə neçə uşaq var?
- Avtobusdakı boş yerdə otursaydınız, sizdən qabaqda neçə uşaq olardı?

Öyrənmə

Sıra sayıları varlığın sırada neçənci olduğunu bildirir.

Bələdçi

Nümunəyə əsasən
hər kubun yerini
tapın.

altıncı

beşinci

dördüncü

üçüncü

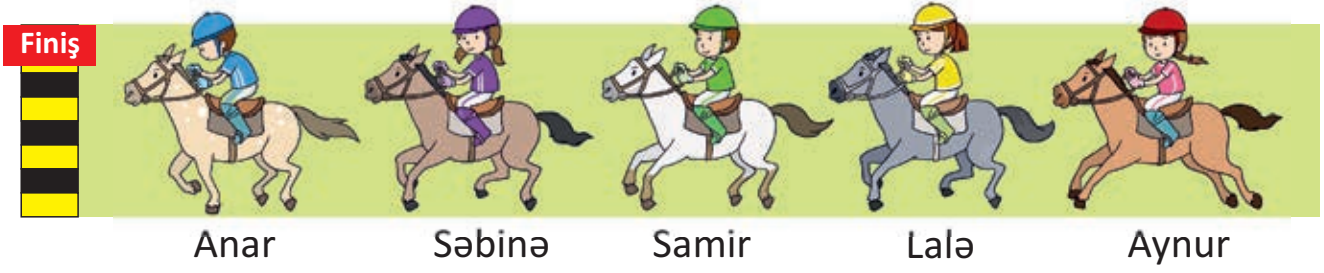
ikinci

birinci

Müstəqil iş

1. Finişə yaxınlaşan birinci, üçüncü və dördüncü atlının adını deyin.

2. Fil, pişik, tülkü və aslanın sırada neçənci olduğunu söyləyin.

Məsələ həlli

3. Anar məktəbdən sağda ikinci evdə yaşayır. Elxan isə kitabxanadan solda birinci evdə yaşayır. Onların evləri arasında neçə ev var?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Uşaqlardan kimin fikri səhvdir?

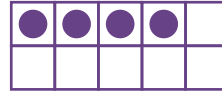
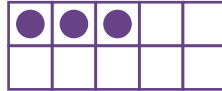
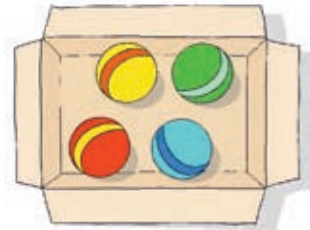
Lalə: 4 sarı fiqur,
5 göy fiqur var.

Samir: 6 yaşıl fiqur,
4 qırmızı fiqur var.

2. Hər qutudakı oyuncaqları sayın və uyğunluğu tapın.

0

3

1

4

3. Samir 4-cü, Anar isə 10-cu mərtəbədə yaşayır. Samir Anargilə liftlə getmək üçün hansı mərtəbələri keçməlidir?

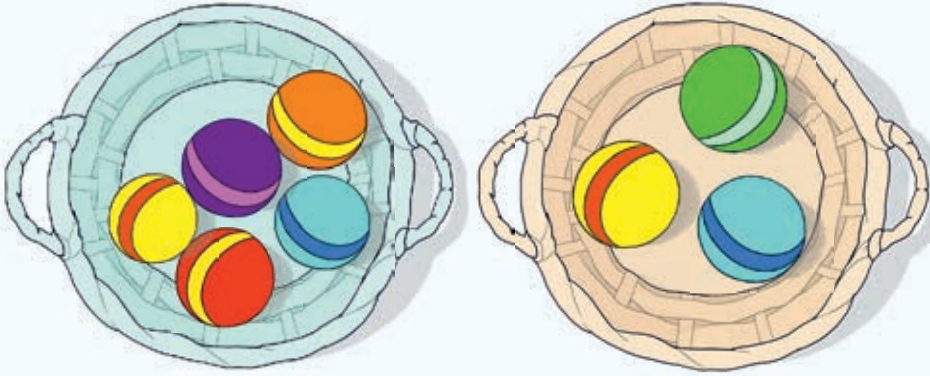

4. Portağallar müəyyən qayda ilə səbətlərə yığılmışdır. Üçüncü səbətdə neçə portağal olmalıdır?

9 Azdır, çoxdur

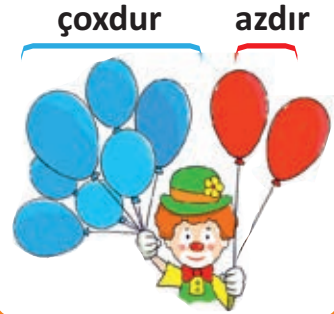
Araşdırma-müzakirə

- Hansı səbətdə topların sayı çoxdur?
- Səbətlərdə topların sayını necə bərabərləşdirmək olar?

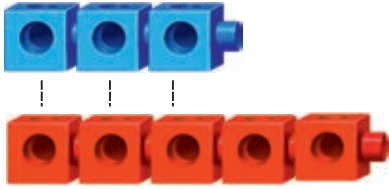
Açar sözlər

- müqayisə
- azdır
- çoxdur
- eyni saydadır

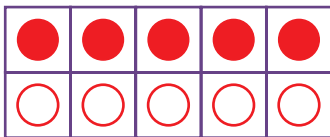
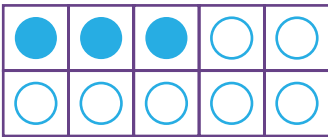

Öyrənmə

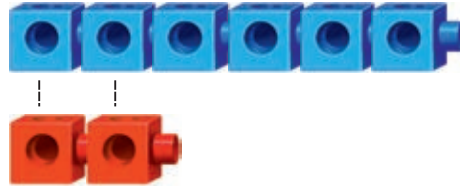
Saymaqla əşyaların sayını müqayisə etmək olar.

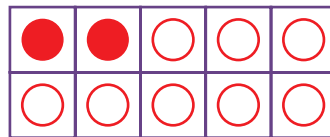
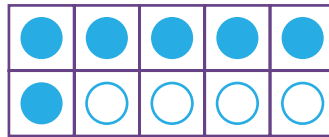
3 kub 5 kubdan azdır.

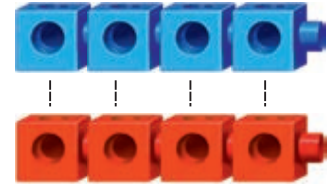
Göy dairələr qırmızı dairələrdən azdır.

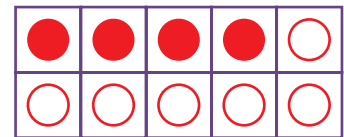
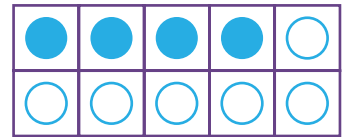
6 kub 2 kubdan çoxdur.

Göy dairələr qırmızı dairələrdən çoxdur.

Kublar eyni saydadır.

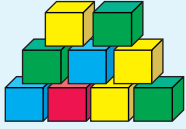

Göy dairələrlə qırmızı dairələr eyni saydadır.

Bələdçi

Əşyaları sayın. Onları “azdır”, “çoxdur”, “eyni saydadır” sözləri ilə müqayisə edin.

Nümunə •

9

Çoxdur

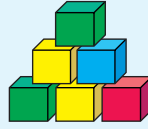
5

Azdır

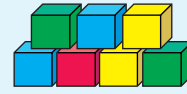
4

Azdır

6

Çoxdur

7

Eyni saydadır

7

?

?

?

?

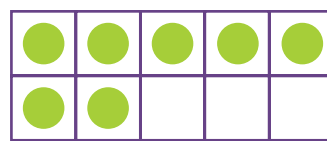
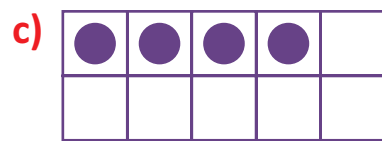
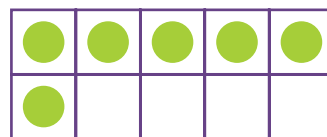
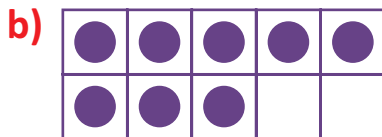
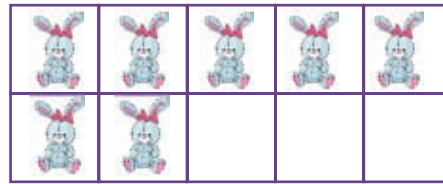
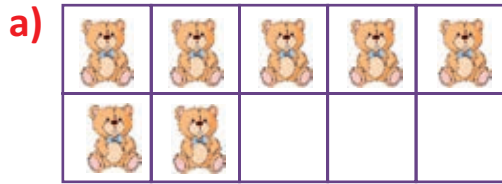
?

?

Müstəqil iş

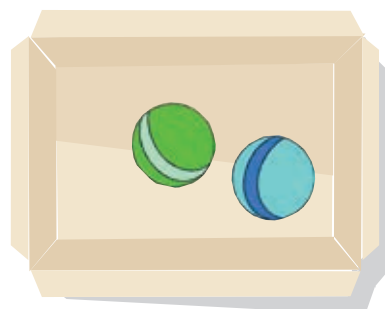
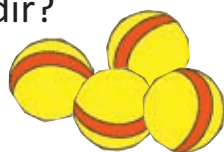
1. Sol və sağ qrupları sayca müqayisə edin.

Az, çox və eyni sayda olanları müəyyənləşdirin.

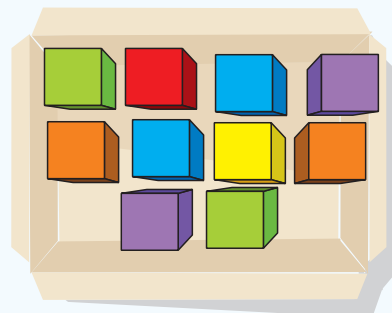
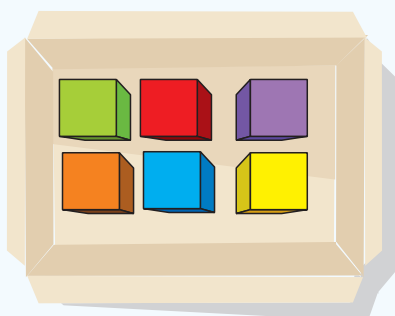

2. Sarı topların sayını qutudakı topların sayı ilə müqayisə edin. Hansı qutuda azdır, çoxdur, yaxud eyni saydadır?

Məsələ həlli

3. Aynurun kublarının sayı 9-dan azdır. Hansı qutudakı kublar Aynurundur?

4. Samir ovcunda bir neçə fındıq gizlədib. Fındıqların sayı 3-dən çox, 5-dən isə azdır. Onun ovcunda neçə fındıq var?

5. Anar Laləyə neçə dəftər versə, Lalənin dəftəri Anarın dəftərindən çox olar?

10 Ədədlərin müqayisəsi

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

Müqayisə işarələri:

- $>$ böyükdür
- $<$ kiçikdir
- $=$ bərabərdir

“Kimdə çoxdur” oyunu

Oyunçu sayı: 2 nəfər

Ləvazimat:

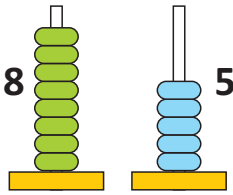
- 1-dən 10-a qədər dairə çəkilmiş kartlar;
- hər birində 5 dairə çəkilmiş daha 3 kart;
- timsahın açılmış ağzının şəkilləri.

Oyunun qaydası:

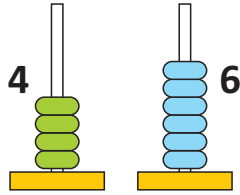
1. Kartlar üzü üstə düzülür və qarışdırılır.
2. Oyunçular eyni vaxtda hərəyə 1 kart açır. Kartlar yanaşı qoyulur.
3. Timsahın ağzı say çox olan tərəfə açılır. Kartların arasında uyğun timsah ağzı yerləşdirilir.

Kartında dairələrin sayı çox olan oyunçu qalib gəlir. Oyunu 3–5 dəfə oynamaq olar.

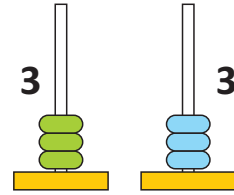
Öyrənmə

Səkkiz beşdən böyükdür.

Dörd altıdan kiçikdir.

Üç üçə bərabərdir.

Sözlə deyilən fikirləri ədəd və işarələrlə belə yazmaq olar:

8 $>$ 5

səkkiz **böyükdür** beş

4 $<$ 6

dörd **kiçikdir** altı

3 $=$ 3

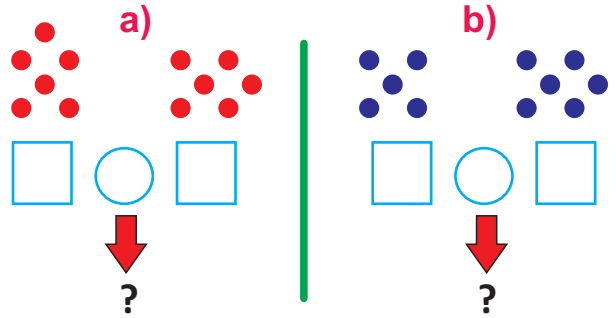
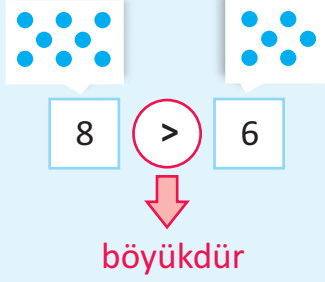

üç **bərabərdir** üç

Bələdçi

Nöqtələrin sayını müqayisə edin. Boş çərçivələrə uyğun olan ədəd və işarələri müəyyənləşdirin. “?” işarəsinin yerinə hansı söz olmalıdır?

Nümunə

Müstəqil iş

1. Birləşən kubların sayını müqayisə edin. “Böyükdür”, “kiçikdir”, “bərabərdir” sözlərindən istifadə edin.

2. “*” yerinə hansı müqayisə işarəsi olmalıdır?

$3 * 6$

$7 * 2$

$6 * 1$

$4 * 8$

$5 * 9$

$10 * 1$

3. Səhvləri tapın.

$10 < 9$

$1 < 4$

$7 = 8$

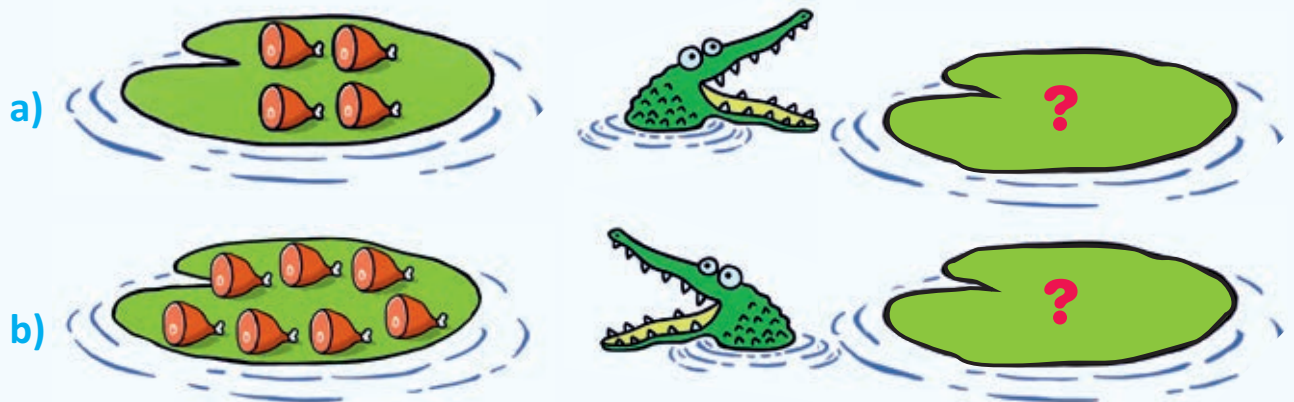
$3 < 3$

$6 < 8$

$5 > 2$

Məsələ həlli

4. Timsah ağzını həmişə daha çox yemək olan tərəfə açır. Sağ tərəfdə neçə tikə ət ola bilər?

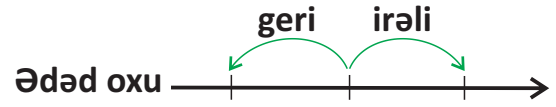

11 Ədəd oxu

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

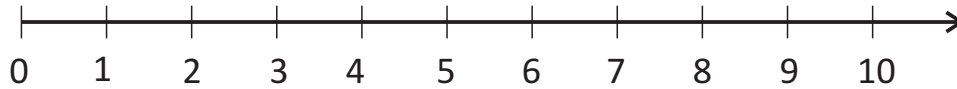

Qurbağa 0 ədədinin üzərindədir. Onun bir addımı 1-ə bərabərdir.

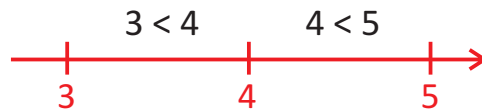
- Qurbağa 2 addım irəli tullansa, hansı ədədin üzərinə düşər?
- Qurbağa 7 ədədinin üzərinə düşmək üçün daha neçə addım tullanmalıdır?

Öyrənmə

Ədədləri düz xətt üzərinə eyni aralıqla ardıcıl düzəndə ədəd oxu alınır.

Ədəd oxunda soldakı ədəd sağdakından kiçikdir.

Bələdçi

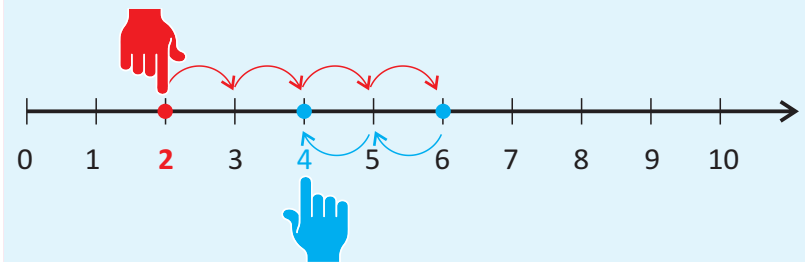
Göstərişi yerinə yetirin.

Hansı ədədin üzərinə çatdığınızı müəyyən edin.

- 4 ədədindən 5 addım irəli, sonra isə 3 addım geri sayın.
- 7 ədədindən 3 addım geri, sonra isə 2 addım irəli sayın.

Nümunə •

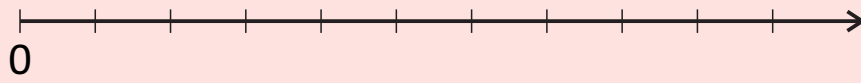
2 ədədindən 4 addım irəli, sonra isə 2 addım geri sayın.

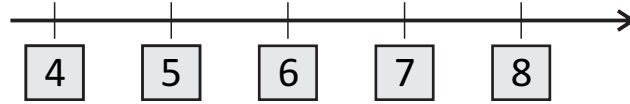
Müstəqil iş

Tapşırıqları ədəd oxunda yerinə yetirin.

1. 3, 5 və 8 ədədlərinin yerini göstərin.

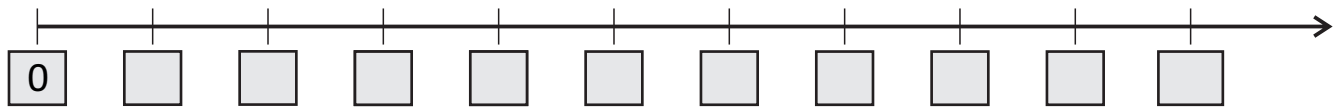

2. 6-dan 2 addım sağdakı və 5-dən 1 addım soldakı ədədləri göstərin.

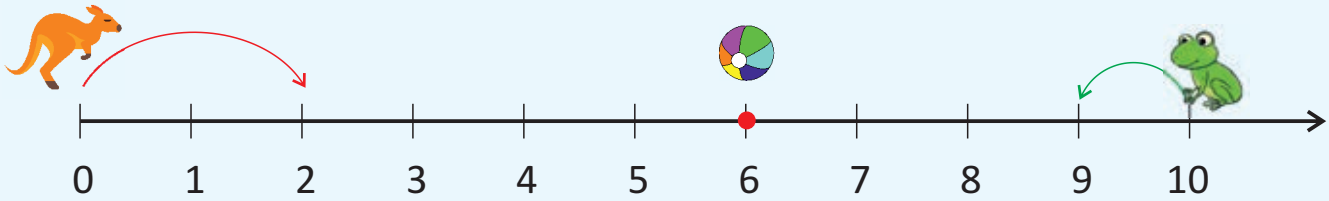
3. 8 ədədini göstərin. Ondan:

a) 3 addım soldakı ədəd hansıdır? b) 2 addım sağdakı ədəd hansıdır?

Məsələ həlli

4. Kenquru hər dəfə 2 addım, qurbağa isə 1 addım tullanır. Onların hər biri topa çatmaq üçün neçə dəfə tullanmalıdır?

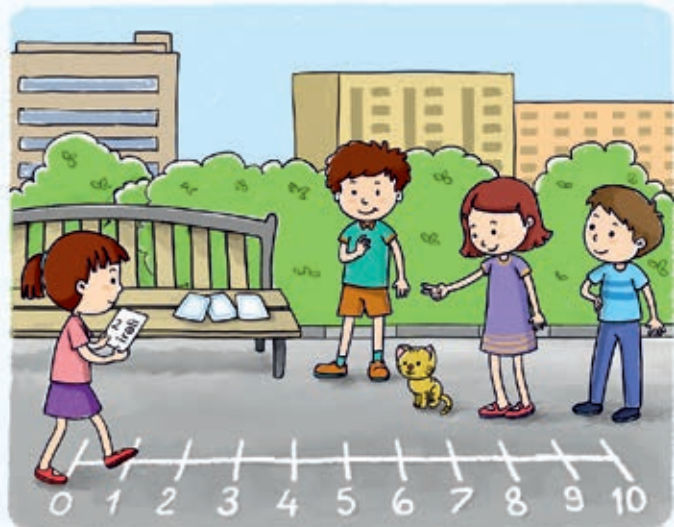

Oyun

Həyətdə ədəd oxu çəkin. Bu göstərişlər yazılmış 4 kart düzəldin və üzəşığı qoyub qarışdırın.

Birinci oyunçu kartlardan birini açır və göstərişi yerinə yetirir. Sonra kart üzünü üstə yerinə qoyulur və qarışdırılır. Növbə digər oyunçuya keçir. 10 ədədinə ilk çatan oyunçu qalib gəlir. "0" kartı oyunçunu başlanğıca qaytarır.

12 Sıralama

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- sıralama
- artan sıra
- azalan sıra
- əvvəlki ədəd
- sonrakı ədəd

• Uşaqlar nömrələrinə uyğun sıraya düzülərsə, Samir kimlərin arasında olar?

• Bu zaman sırada ilk və sonuncu dayanan hansı uşaqlar olar?

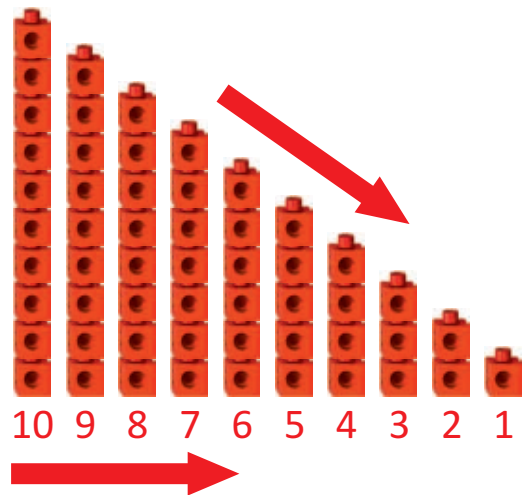
Öyrənmə

Ədədləri artan, yaxud azalan sıra ilə düzməklə sıralamaq olar.

Artan sıra

Azalan sıra

Bələdçi

Ədədləri artan və azalan sıra ilə düzün.

Nümunə •

4 2 3

Artan sıra: 2 3 4

Azalan sıra: 4 3 2

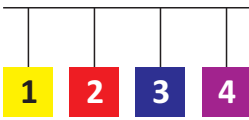
a) 7 6 8

b) 9 7 8 10

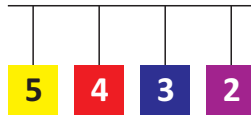
Müstəqil iş

1. Hansı qrupdakı ədədlər artan, hansında azalan sıra ilə düzülmüşdür?

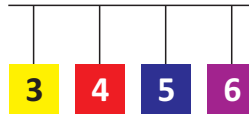
a)

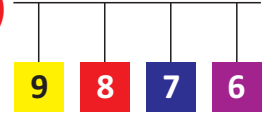
b)

c)

d)

Ədəd oxunda hər addım 1 vahiddir. Hər ədəd özündən əvvəlki ədəddən 1 vahid böyük, sonrakından isə 1 vahid kiçikdir.

Məsələn, 3 ədədi 2-dən 1 vahid böyük, 4-dən 1 vahid kiçikdir.

2. Ədəd oxunda 8 ədədindən 1 vahid böyük və 1 vahid kiçik ədədləri göstərin.

3. Verilmiş ədədləri artan sıra ilə söyləyin. Ədəd oxundan istifadə edin.

5 3 4

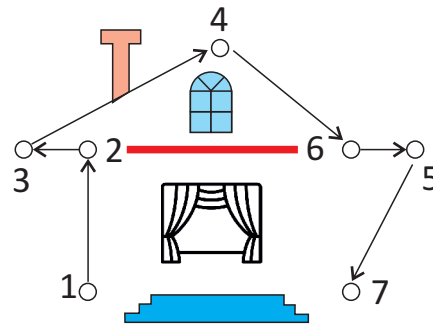
6 8 7

4 1 3 2

9 7 10 8

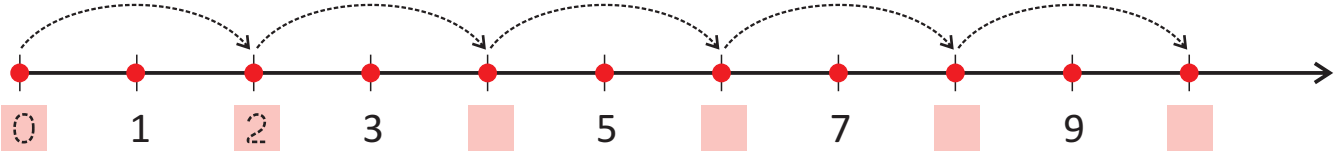
6 5 8 7 9

4. Ev şəklini çəkmək üçün ədədləri artan sıra ilə ardıcıl birləşdirmək lazım idi. Anar bunu edərkən bəzi səhvlərə yol verdi. Şəkildə onun səhvlərini tapın.

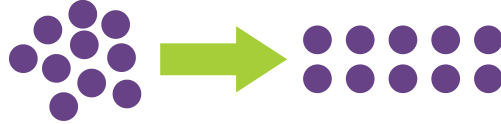

5. Ədəd oxunda buraxılmış ədədləri tapın.

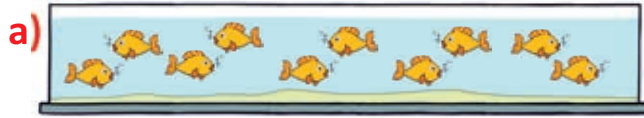

İki-iki saymaqla əşyaların sayını daha asan tapmaq olar:

iki – dörd – altı – səkkiz – on

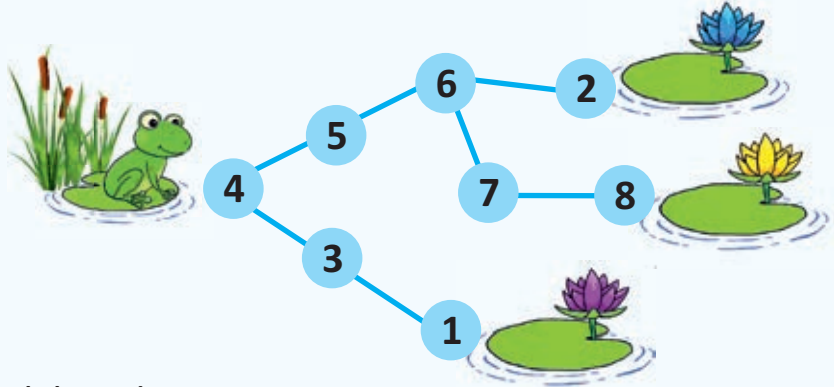

6. İki-iki sayın.

Məsələ həlli

7. Qurbağa xətlər üzrə hərəkət edir. O yalnız ədədlərin artan sırası ilə tullanarsa, hansı gülə çatar?

8. Güllər dibçəklərdə bir-bir əkilmişdi.

Uşaqlar bu gülləri çıxarıb torpağa iki-iki əkdilər. Əkilmiş güllərə əsasən dibçəklərin sayını tapın.

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIQLAR

1. Müqayisə edin.

$5 * 5$

$7 * 10$

$9 * 6$

$8 * 5$

$1 * 4$

$7 * 3$

$3 * 8$

2. Səhvləri tapın.

$2 < 5$

$3 > 5$

$0 < 10$

$2 = 7$

$0 > 1$

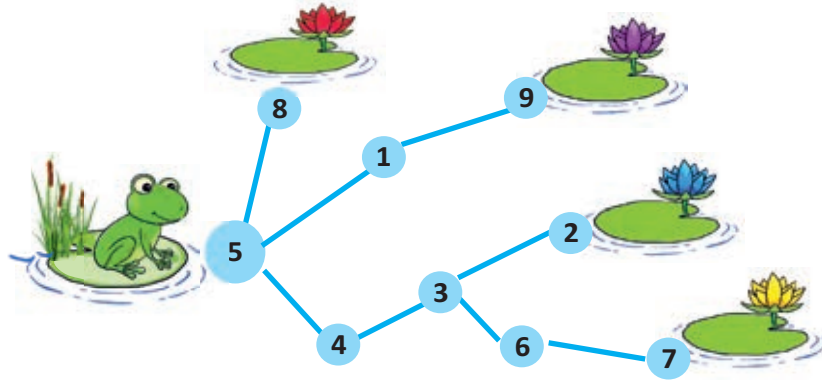
$8 < 3$

$1 > 10$

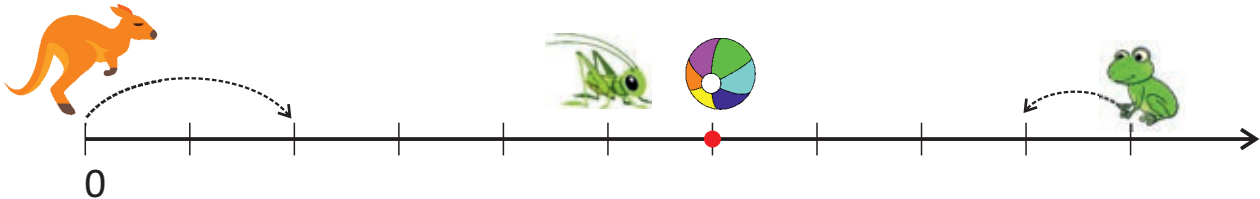
3. Anar Laləyə neçə şar versə, onlarda eyni sayda şar olar?

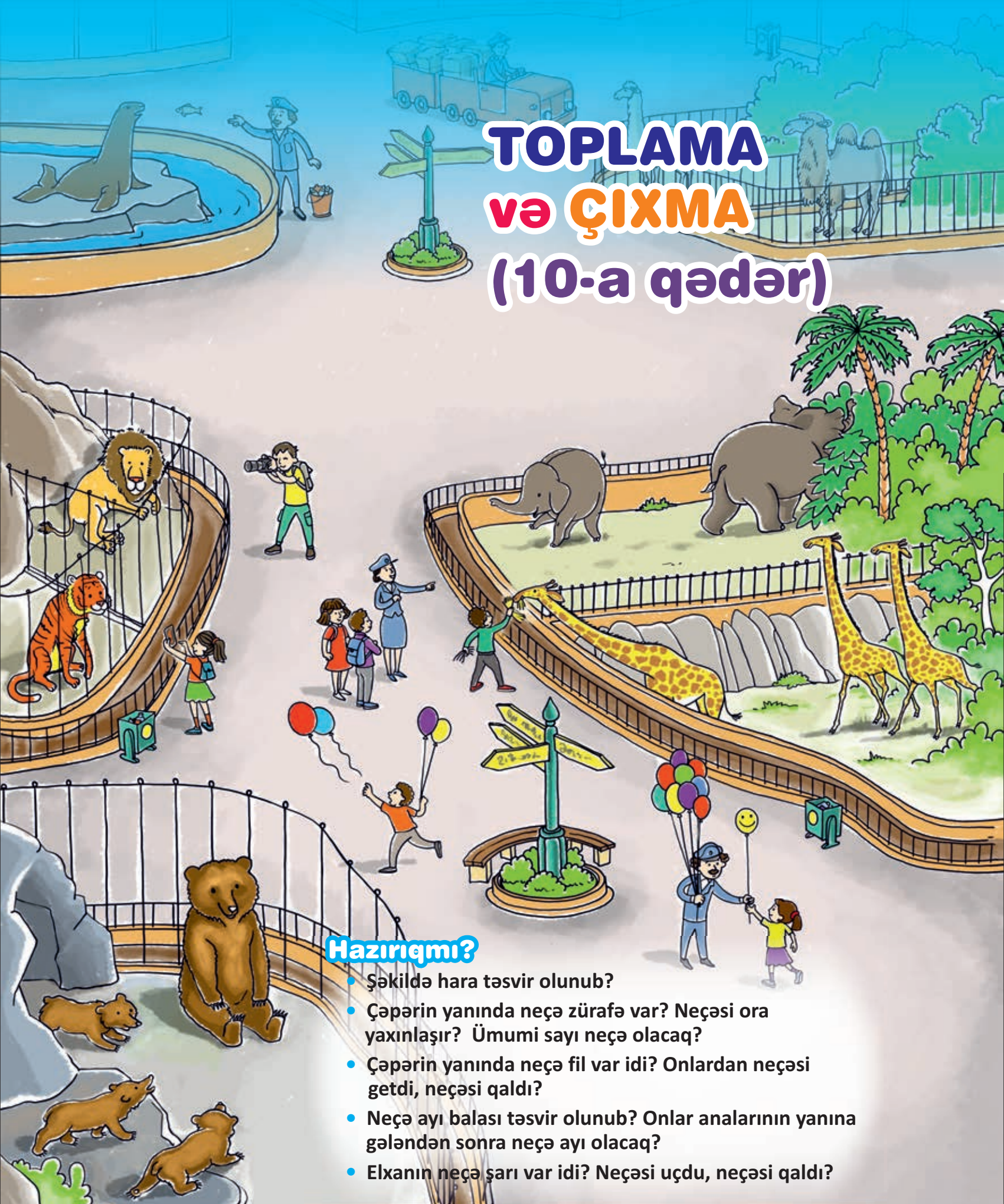
4. Qurbağa xətlər üzrə hərəkət edir. O yalnız ədədlərin azalan sırası ilə tullanarsa, hansı gülə çatar?

5. Kenquru hər dəfə 2, çəyirtkə və qurbağa isə 1 vahid tullanır. Onların hər biri topa çatmaq üçün neçə dəfə tullanmalıdır? Bu zaman onlar hansı ədədlərin üzəri ilə tullanacaq?

TOPLAMA və ÇIXMA (10-a qədər)

Hazırımı?

- Şəkildə hara təsvir olunub?
- Çəpərin yanında neçə zürafə var? Neçəsi ora yaxınlaşır? Ümumi sayı neçə olacaq?
- Çəpərin yanında neçə fil var idi? Onlardan neçəsi getdi, neçəsi qaldı?
- Neçə ayı balası təsvir olunub? Onlar analarının yanına gələndən sonra neçə ayı olacaq?
- Elxanın neçə şarı var idi? Neçəsi uçdu, neçəsi qaldı?

13 Ədəd üçlüyü

Araşdırma-müzakirə

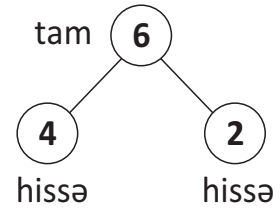
Aynur almaları iki səbətə yığmaq istəyir.

- O bunu müxtəlif cür necə edə bilər?

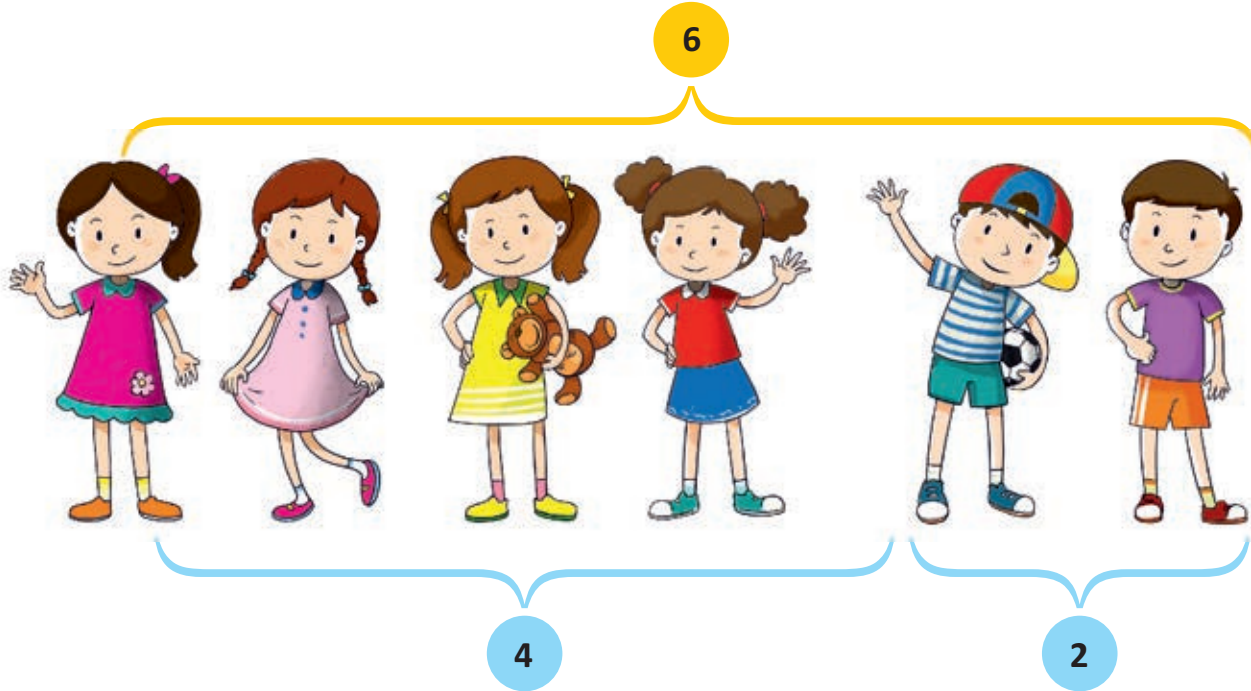
Açar sözlər

- ədəd üçlüyü

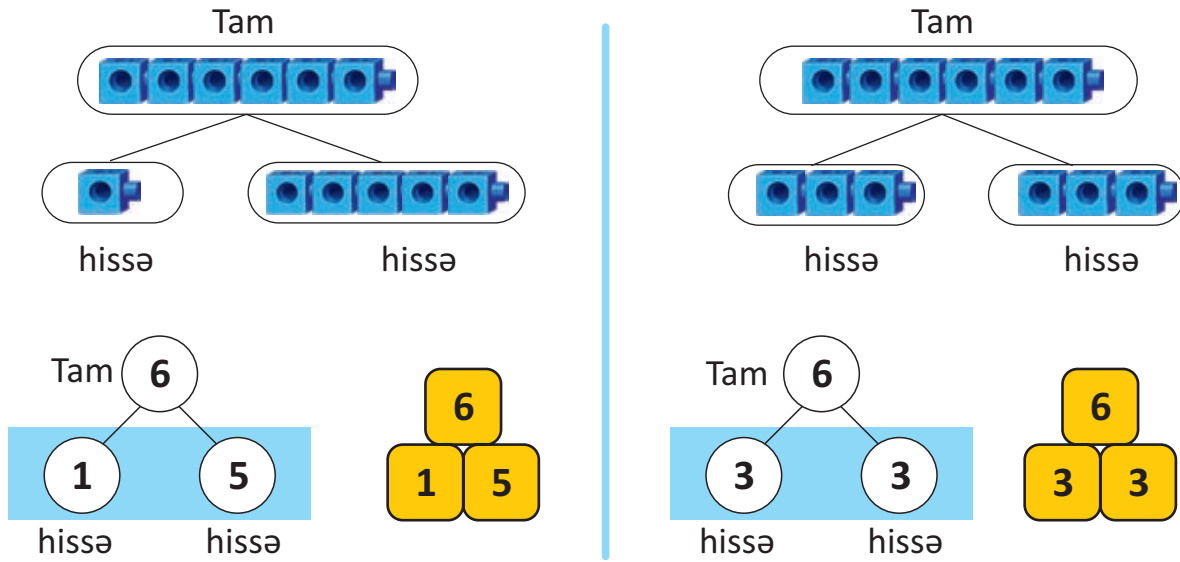
Öyrənmə

Şəkildə 6 uşaq təsvir olunub. Onlardan dördü qız, ikisi isə oğlandır. 4 və 2 ədədləri 6 ədədini təşkil edir.

Ədədləri iki hissəyə ayırmaq olar. Nümunə olaraq 6 ədədi iki hissəyə ayrılıb.

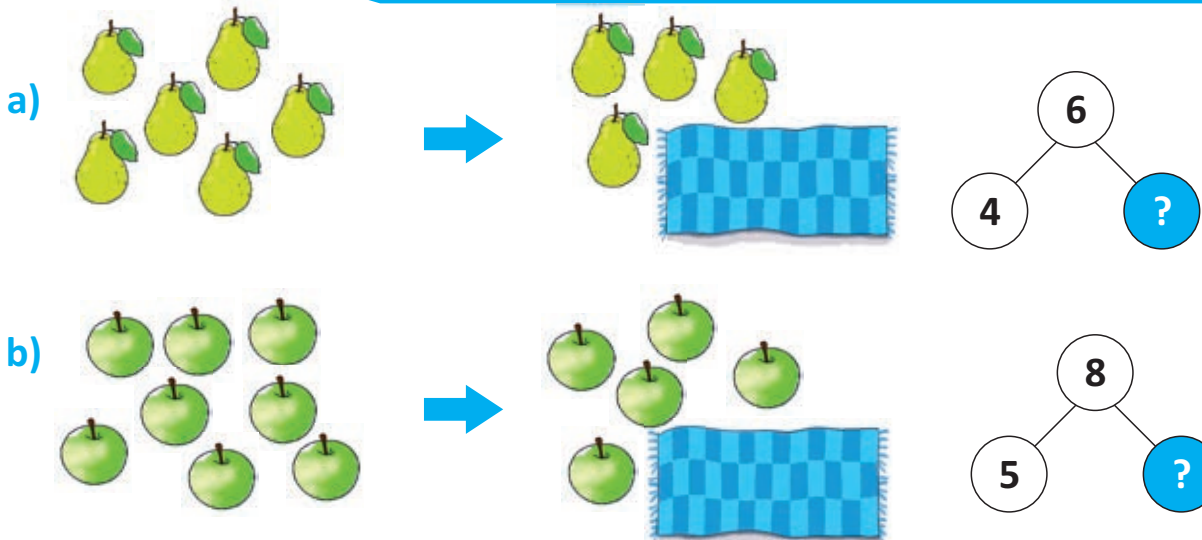
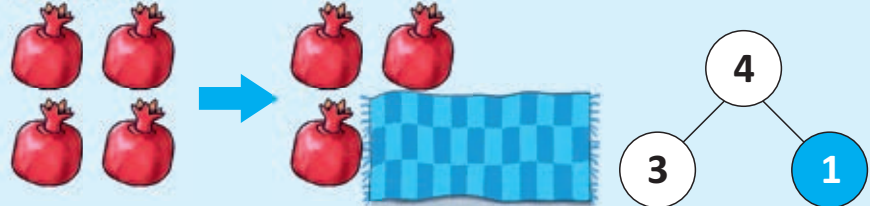

Tam və onun iki hissəsi ədəd üçlüyünü təşkil edir.

Bələdçi

Ədəd üçlüyünü
tamamlamaq üçün
dəsmalın altında
neçə meyvə olmalıdır?

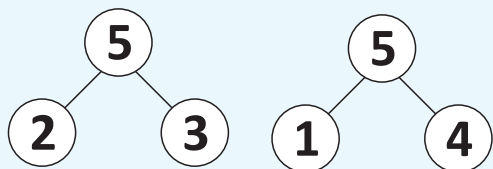
Nümunə •

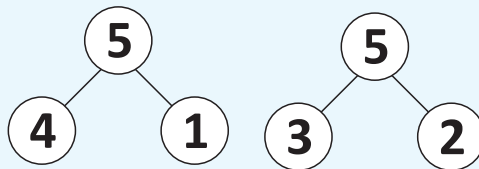
Müstəqil iş

1. Təsvirə uyğun olan ədəd üçlüyünü müəyyən edin.

a)

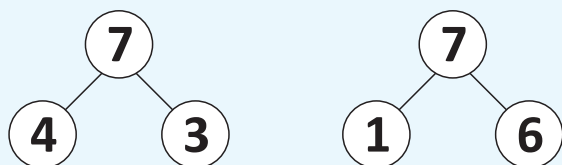
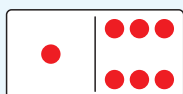

b)

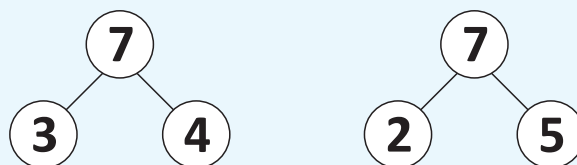
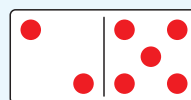

2. Domino daşına uyğun ədəd üçlüyünü müəyyən edin.

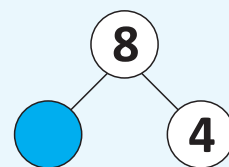
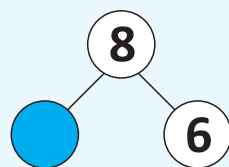
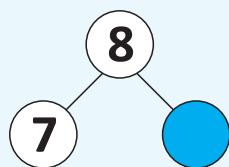
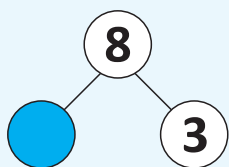
a)

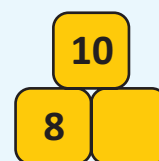
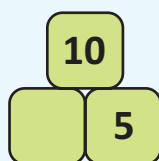
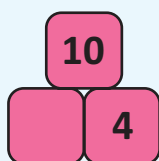
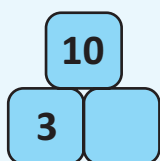
b)

3. Boş dairələrdə hansı ədədlər olmalıdır?

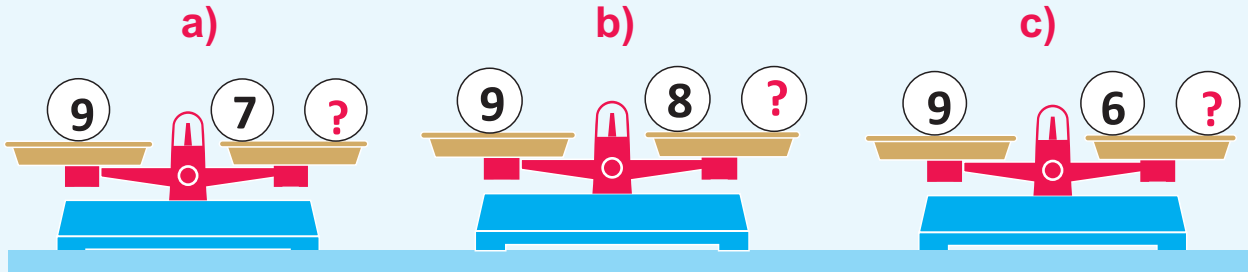

4. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

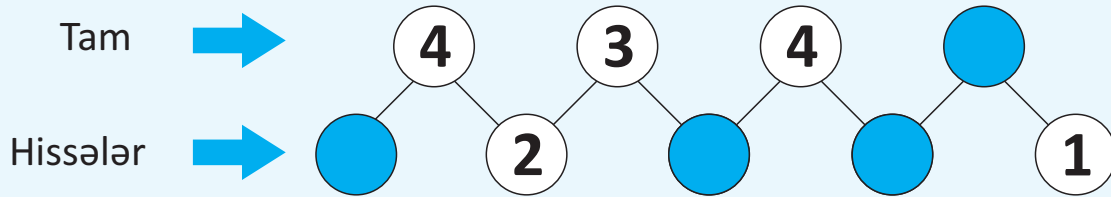

Məsələ həlli

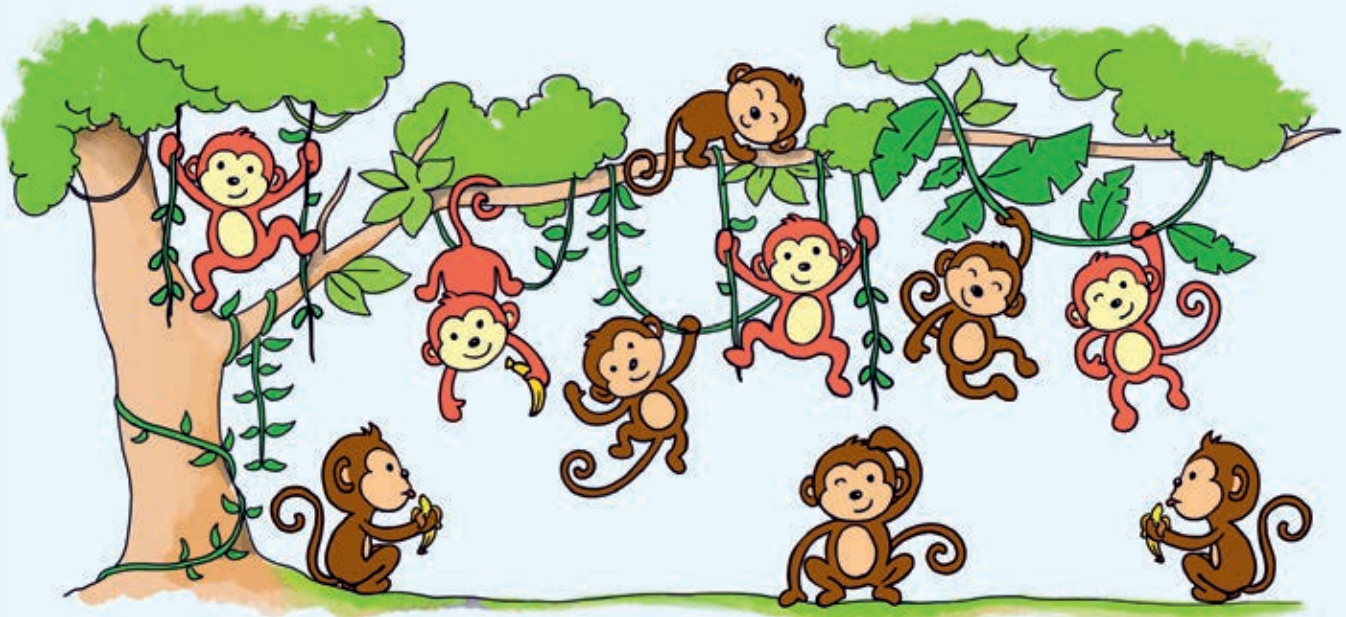
5. “Ədəd tərəzisinin” gözləri bərabərləşib. “?” işarəsinin yerində hansı ədəd olmalıdır?

6. Ədəd üçlüklərini tamamlamaq üçün boş yerlərə 1, 2, 3 və 4 ədədlərindən hansı uyğundur?

7. Şəklə əsasən 10-u təşkil edən hissələr barədə məsələ qurun.

14 Əlavə etmək, artırmaq

Araşdırma-müzakirə

Doğdu günəş qırmızı,
Can, gülüm, can-can.
Topladı oğlan, qızı,
Can, gülüm, can-can.

Hər birimiz bir çiçək,
Can, gülüm, can-can.
Bir bağçanın ulduzu,
Can, gülüm, can-can.
(A.Şaiq)

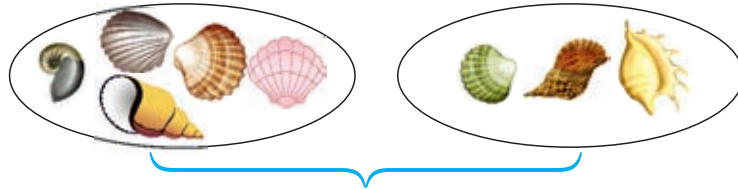

Şəkildəki oğlan və qızları sayın.

- Birlikdə neçə uşaq var?
- Oğlan və qızların sayını nöqtələrlə necə təsvir etmək olar?

Öyrənmə

Bir əşya qrupuna başqa əşyaları əlavə etmək olar. Bu əşyaların ümumi sayını tapmaq üçün onları birlikdə saymaq lazımdır.

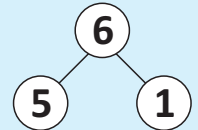
5 balıqqulağına 3-nü əlavə etdikdə 8 balıqqulağı olar.

Bələdçi

Uyğunluğu tapın. Nöqtələrin yerinə hansı ədədlər olmalıdır?

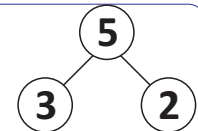
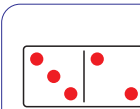
Nümunə •

5 kuba 1 kub əlavə etdikdə 6 kub alınar.

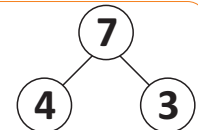
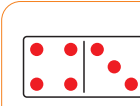
a)

... kuba ... kub əlavə etdikdə ... kub alınar.

b)

... kuba ... kub əlavə etdikdə ... kub alınar.

Müstəqil iş

1. Səbinə və Anar həyətdə ağac əkirlər. Ağacların sayına hansı ədəd üçlüyü uyğundur?

Açar sözlər

- əlavə etmək
- artırmaq
- toplamaq

Məsələ həlli

2. Uşaqlar futbol oynayırdılar. Onlara 2 nəfər də qoşuldu. Uşaqların ümumi sayı neçə oldu? Uyğun ədəd üçlüyünü yazın.

3. Həyətdə 3 uşaq gizlənqaç oynayırdı. Onlara 2-dən çox, 4-dən az sayda uşaq qoşuldu. Birlikdə neçə uşaq oldu?

15 Ədədlərin toplanması

Araşdırma-müzakirə

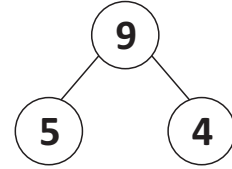
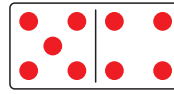
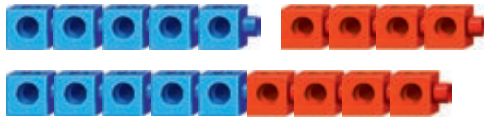
Qırmızı və göy şarları sayın.

- Şarların ümumi sayı neçədir?
- Bunu rəngli dairələr və ədəd üçlüyü ilə necə göstərmək olar?

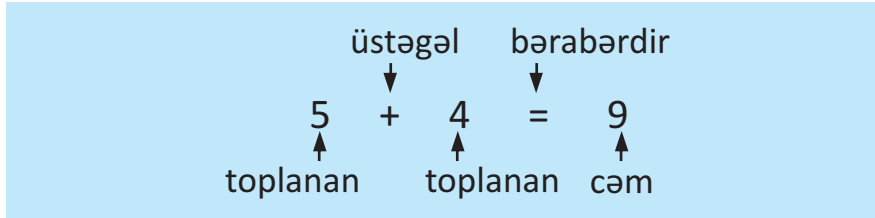

Öyrənmə

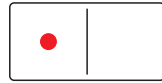
5 birləşən kuba 4-nü də əlavə etdikdə onların sayı 9 olar.

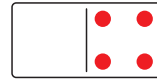
İki ədədin cəmini tapmaq üçün toplama əməlinə istifadə olunur.

Ədədi sıfırla, yaxud sıfırı ədədlə topladıqda cəm ədədin özünə bərabərdir.

$$1 + 0 = 1$$

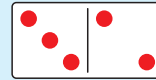

$$0 + 4 = 4$$

Bələdçi

Uyğunluğu müəyyən edin. Nöqtələrin yerinə hansı sözlər olmalıdır?

Nümunə •

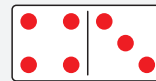

$$3 + 2 = 5$$

Üç üstəgəl iki bərabərdir beş.

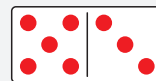
Beş ... üç ... səkkiz.

$$4 + 3 = 7$$

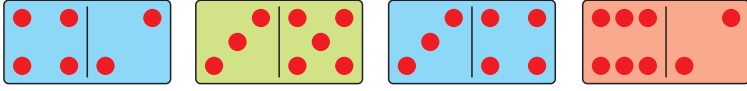
... üstəgəl üç ... yeddi.

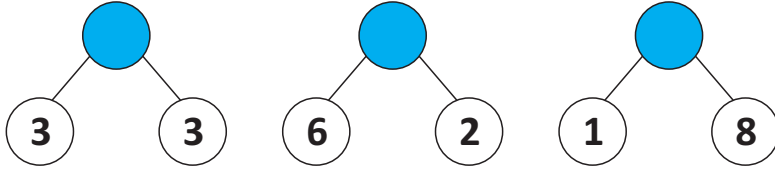
$$5 + 3 = 8$$

Müstəqil iş

1. Hər domino daşındakı xalları hesablayın.

2. Boş dairələrdə hansı ədədlər olmalıdır?

3. Cəmi hesablayın.

$2 + 1$

$0 + 3$

$3 + 1$

$7 + 0$

$3 + 3$

$8 + 0$

$1 + 9$

$6 + 4$

$2 + 3$

$6 + 0$

$5 + 5$

$0 + 0$

$4 + 2$

$5 + 0$

$3 + 5$

$10 + 0$

4. Səhvləri tapın.

$3 + 0 = 0$

$0 + 2 = 2$

$0 + 5 = 4$

$1 + 0 = 10$

• Toplananların yerini dəyişdikdə cəm dəyişmir.

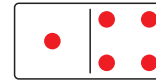
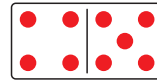
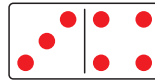
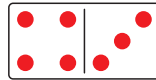
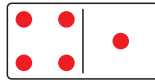
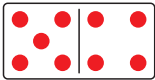
$1 + 3 = 4$

$3 + 1 = 4$

$1 + 3 = 3 + 1$

5. Hər domino daşındakı xalları hesablayın. Eyni sayda xalları olan domino daşlarını göstərin.

6. Boş xanada hansı ədəd olmalıdır?

a) $3 + 7 = 10$

$\square + 3 = 10$

b) $2 + 7 = 9$

$7 + \square = 9$

c) $0 + 2 = 2$

$2 + \square = 2$

d) $2 + 8 = \square + 2$

e) $2 + 5 = 5 + \square$

f) $\square + 4 = 4 + 3$

Açar sözlər

• toplama

toplananlar cəm

$$\begin{array}{c} 2 + 1 = 3 \end{array}$$

üstəgəl işarəsi

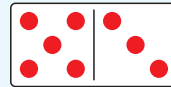
• ifadə

• alt-alta toplama

$$\begin{array}{r} 2 \\ + 1 \\ \hline 3 \end{array}$$

- Toplananları alt-alta da yazmaq olar.

$$5 + 3 = 8$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ + 3 \\ \hline 8 \end{array}$$

7. Alt-alta toplamaqla cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} 3 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1 \\ + 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 0 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

8. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Toplanan	2	5	0	8	9	2
Toplanan	1	3	1	2	0	3
Cəm						

Məsələ həlli

9. Ayı balalarından ikisi mağaradadır. Cəmi neçə ayı balası var?

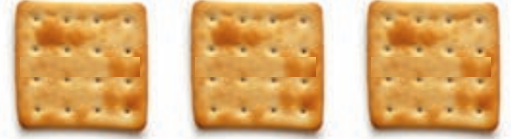
MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

YADDA SAXLA

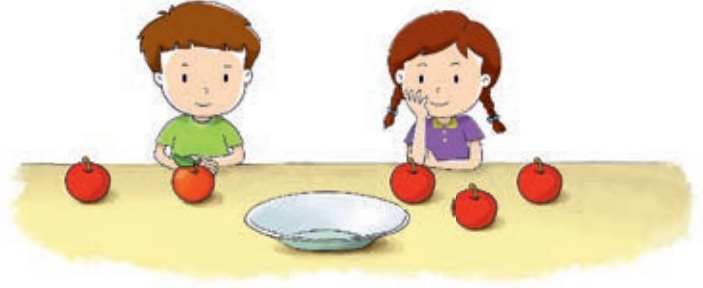

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Samir və Səbinə 3 peçenyeni öz aralarında necə bölüşə bilərlər? Uyğun ədəd üçlüklərini yazın.

2. Anar bağdan 2, Aynur isə 3 alma dərdi. Onlar almaları bir qaba qoysalar, neçə alma olar?

3. Elxan dostlarını ətrafına toplayıb maraqlı hekayə danışdı. Onların sayı Elxanla birlikdə 4 nəfər idi. 2 nəfər də onlara qoşuldu. Birlikdə neçə uşaq oldu?

4. Anarın 3 oyuncaq maşını var idi. Ad günündə ona 4 oyuncaq maşın da bağışladılar. Anarın neçə oyuncaq maşını oldu?

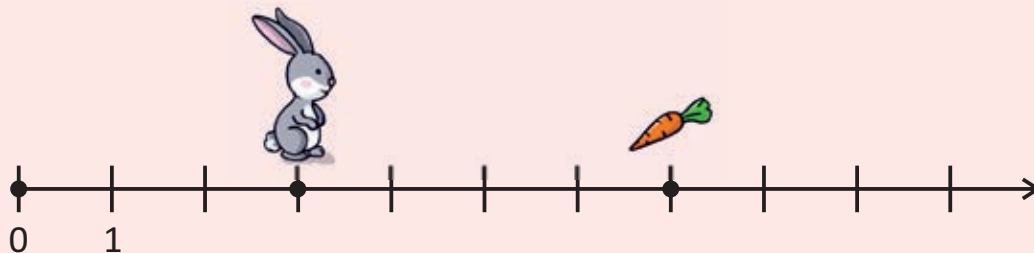

5. Aynur yayda kəndə getmişdi. O, dərman çiçəklərindən əvvəl 6, sonra isə 3 dəstə bağladı. Aynur çiçəklərdən cəmi neçə dəstə bağladı?

16 Ədəd oxu üzərində toplama

Araşdırma-müzakirə

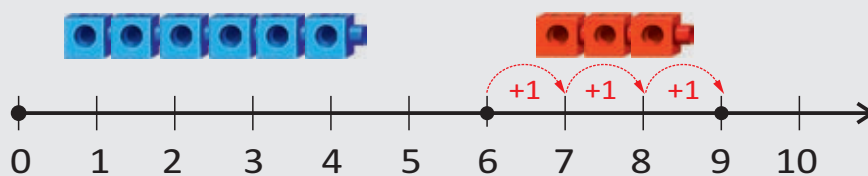

- Dovşan hansı ədədin üzərindədir?
- Dovşanın hər addımı 1-ə bərabərdir. O, kökü götürmək üçün neçə addım tullanmalıdır? Kök hansı ədədin üzərindədir?

Öyrənmə

Ədədləri toplamaq üçün ədəd oxundan da istifadə etmək olar. Bu zaman əvvəlcə, bir toplananın yeri müəyyən edilir. Sonra isə digər toplanan qədər irəli sayılır. Üzərində dayanılan ədəd cəmi göstərir.

$$6 + 3 = 9$$

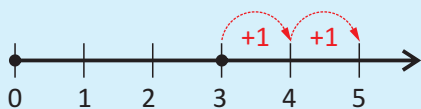

- 6 ədədindən 3 vahid irəli saydıqda 9 alınır.

Bələdçi

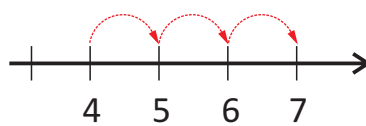
Kubların sayı ilə ədəd oxu üzərində toplamanı uyğunlaşdırın. Müvafiq misal yazın.

Nümunə •

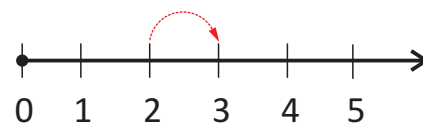

$$3 + 2 = 5$$

a)

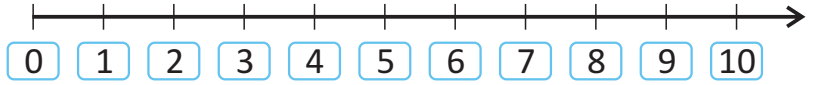
b)

Müstəqil iş

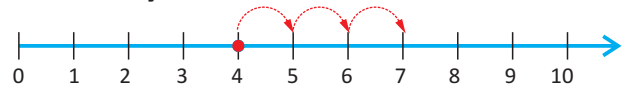
1. Ədəd oxu üzərində saymaqla uyğun ədədləri göstərin.

- a) 4 ədədindən 2 vahid irəli
- b) 7 ədədindən 3 vahid irəli
- c) 5 ədədindən 2 vahid irəli
- d) 6 ədədindən 3 vahid irəli

Açar sözlər

• irəli sayma

Fikirləş!

Nə üçün toplama zamanı böyük toplanandan başlamaq daha asandır?

2. Ədəd oxu üzərində irəli saymaqla cəmi tapın.

$0 + 4$

$2 + 5$

$9 + 1$

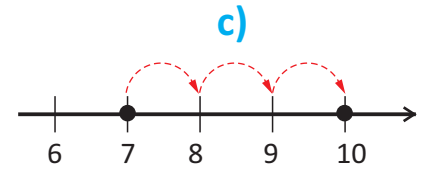
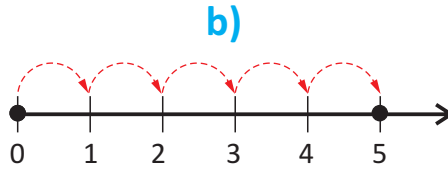
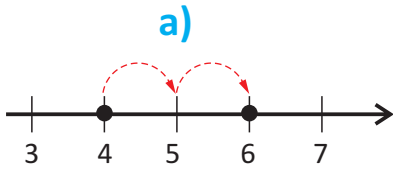
$6 + 3$

$$\begin{array}{r} 2 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 0 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

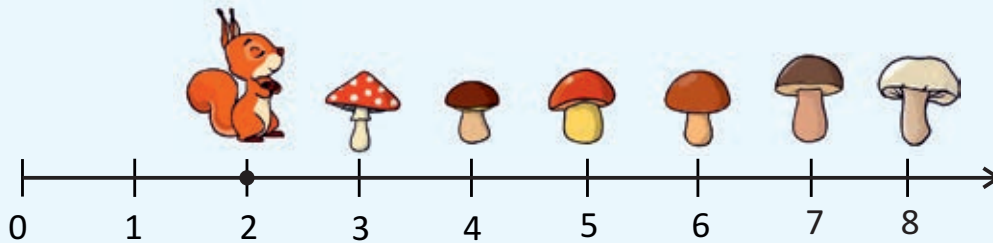
3. Ədəd oxundakı təsvirlərə uyğun misallar yazın.

Məsələ həlli

4. Misallar yazmaqla həll edin.

- Sincab 3 addım irəlidəki göbələyin altında fındıq gizlədib. Fındıq hansı ədədə uyğun göbələyin altındadır?
- Həmin göbələkdən 2 addım irəlidə palıd qozası gizlədib. Palıd qozası hansı ədədə uyğun göbələyin altındadır?

17 Üç toplananlı ifadələr

Araşdırma-müzakirə

Güldanda 1 sarı gül var idi. Səbinə bağçadan 3 qırmızı və 3 çəhrayı gül dərib güldana qoydu.

Açar sözlər

• üç toplananlı ifadə

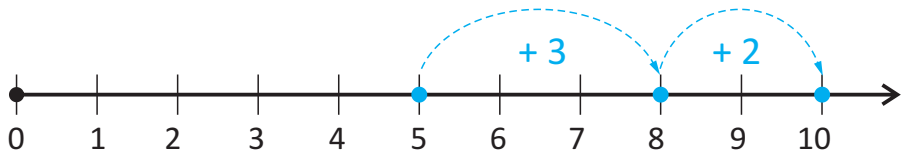
$$\begin{array}{c} \text{toplananlar} \quad \text{cəm} \\ 1 + 4 + 3 = 8 \end{array}$$

• Güldandakı güllərin sayını necə tapmaq olar?

Öyrənmə

Üç ədədin cəmini hesablamaq üçün əvvəlcə bu ədədlərdən ikisinin cəmi tapılır. Sonra isə cəmin üzərinə üçüncü ədəd əlavə edilir.

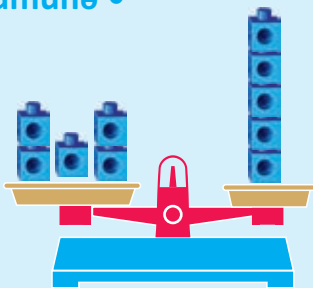
$$\begin{array}{c} (5) + (3) + 2 = 10 \\ \quad \quad \quad (8) \\ 8 + 2 = 10 \end{array}$$

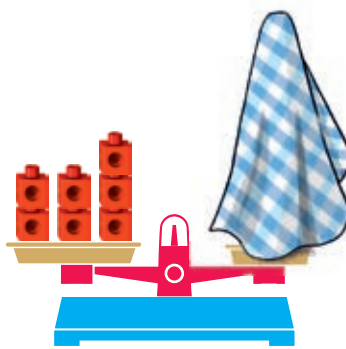
Bələdçi

Tərəzinin gözləri bərabərləşib. Sağ gözdə neçə birləşmiş kub var? Dəftərdə toplamaya aid misallar yazın.

Nümunə •

$$2 + 1 + 2 = 5$$

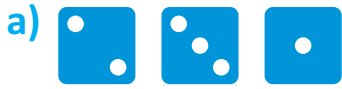
a)

b)

Müstəqil iş

1. Üç zərdə cəmi neçə xal var? Uyğun misalları yazın.

2. Qurbağa 1 ədədinin üzərindədir. O, irəli 2, sonra isə 3 addım tullanarsa, hansı ədədin üzərinə düşər? Uyğun misalı yazın.

3. Üç toplananlı ifadələrin qiymətini hesablayın.

$$3 + 3 + 1$$

$$4 + 2 + 1$$

$$5 + 2 + 3$$

$$7 + 1 + 2$$

$$4 + 4 + 1$$

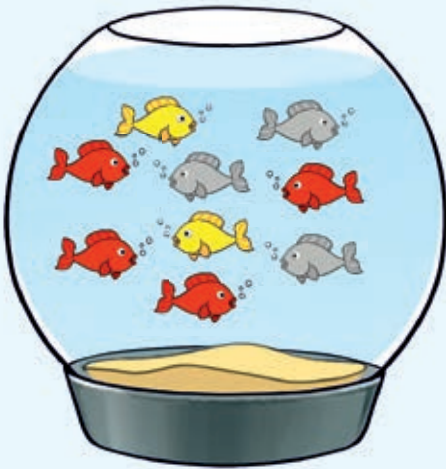
$$6 + 1 + 2$$

$$2 + 2 + 1$$

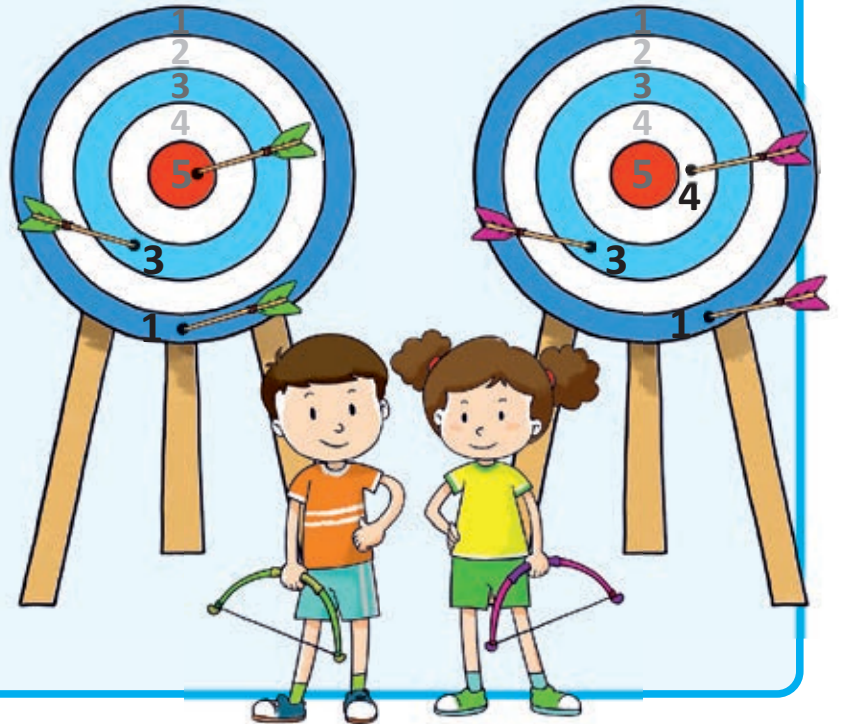
$$3 + 3 + 4$$

Məsələ həlli

4. Şəklə əsasən məsələ qurun. Misal yazmaqla həll edin.

5. Samir və Səbinə oxatma yarışında iştirak etdilər. Onların hər biri 3 ox atdı. Kim daha çox xal topladı?

18 Toplamanın digər üsulları

Araşdırma-müzakirə

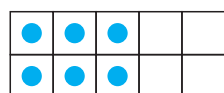
Lalə və Samir meşəyə göbələk yığmağa getdilər. Onların hər biri 2 göbələk yığdı. Sonra Lalə 1 göbələk də tapdı.

- Uşaqlar cəmi neçə göbələk yığdılar?

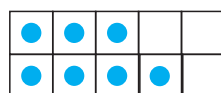
Öyrənmə

Ədədi özü ilə topladıqda ədədin ikiqatı alınır.

$$3 + 3$$

3 ədədinin ikiqatı

$$3 + 4 = 3 + 3 + 1$$

3 ədədinin ikiqatından 1 artıq

Bələdçi

Dairələri sayın. Ədədin ikiqatına və ikiqatından 1 artığına uyğun ifadələri yazın.

Nümunə •

İkiqat

$$\begin{array}{c} \bullet \\ \bullet \end{array} \quad 1 + 1$$

İkiqatdan 1 artıq

$$\begin{array}{c} \bullet \\ \bullet \bullet \end{array} \quad 1 + 2 = 1 + 1 + 1$$

a) $\begin{array}{c} \bullet \bullet \\ \bullet \bullet \end{array} \quad ?$

$\begin{array}{c} \bullet \bullet \\ \bullet \bullet \bullet \end{array} \quad ?$

b) $\begin{array}{c} \bullet \bullet \bullet \bullet \\ \bullet \bullet \bullet \bullet \end{array} \quad ?$

$\begin{array}{c} \bullet \bullet \bullet \bullet \\ \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \end{array} \quad ?$

2 + 3 cəminin tapılmasında 2 + 2 cəmindən necə istifadə etmək olar?

Fikirləş!

Müstəqil iş

1. Ədədin ikiqatına və ikiqatından 1 artığına uyğun ifadələri tapın. Cəmi hesablayın.

$$3 + 3 \quad 3 + 4 \quad 1 + 5 \quad 5 + 5 \quad 4 + 5$$

$$\begin{array}{r} 2 \\ + 3 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 3 \\ + 5 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 2 \\ + 1 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 4 \\ + 6 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 4 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

Açar sözlər

• ədədin ikiqatı

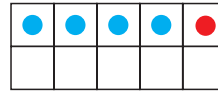
$$2 + 2$$

• ədədin ikiqatından 1 artıq

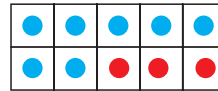
$$2 + 2 + 1$$

- 4 ədədini 5-ə tamamlamaq üçün üzərinə 1 əlavə etmək lazımdır.

$$4 + 1 = 5$$

- 7 ədədini 10-a tamamlamaq üçün üzərinə 3 əlavə etmək lazımdır.

$$7 + 3 = 10$$

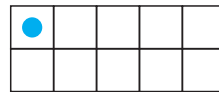
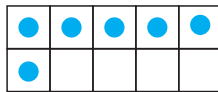
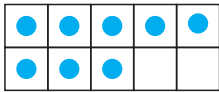
2. Boş xanadakı ədədləri müəyyən edin.

$$1 + \square = 5$$

$$3 + \square = 5$$

$$2 + \square = 5$$

3. 10-a tamamlamaq üçün neçə dairə çatmır?

4. Boş xanadakı ədədləri müəyyən edin.

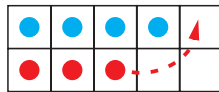
$$9 + \square = 10$$

$$7 + \square = 10$$

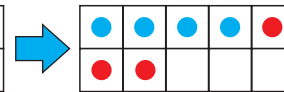
$$4 + \square = 10$$

$$2 + \square = 10$$

- Toplananların birini 5-ə tamamlamaqla cəmi tapmaq olar.

$$4 + 3$$

$$4 + 1 + 2 = 7$$

5

5. 5-ə tamamlamaqla hesablayın.

$$4 + 2$$

$$3 + 3$$

$$3 + 4$$

$$4 + 4$$

- Üç ədədin cəmini daha tez tapmaq üçün əvvəlcə asan toplanan iki ədədin cəmi tapılır. Sonra isə bu cəmin üzərinə üçüncü ədəd əlavə edilir.

$$1 + 5 + 4 = 10$$

$$3 + 2 + 4 = 9$$

6. Cəmi asan üsulla hesablayın.

$2 + 4 + 1$

$1 + 3 + 4$

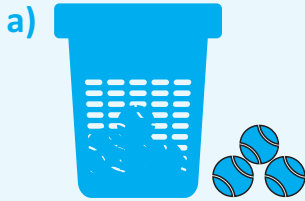
$2 + 4 + 3$

$3 + 3 + 2$

$2 + 2 + 3$

Məsələ həlli

7. Hər topdan 10 dənədir. Uyğun səbətlərin içində neçə top var?

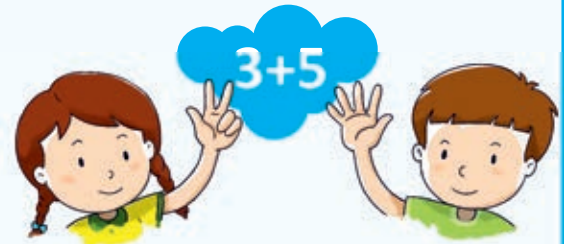
8. Aynurun 3 qələmi var. Anarın qələmlərinin sayı onun qələmlərinin sayının ikiqatıdır. Anarın neçə qələmi var?

Oyun

“Kim tez hesablayar”

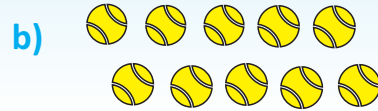
Yoldaşınla eyni vaxtda bir əlinin ixtiyari sayda barmağını aç. Açılmış barmaqların ümumi sayını kim tez söyləsə, o da udur. Oyunu bir neçə dəfə təkrar edin.

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Əşyaların sayı hansı ədədin ikiqatına uyğundur? Riyazi ifadə yazın.

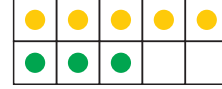
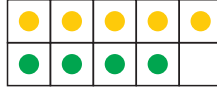
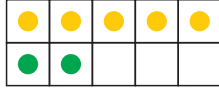

2. Şəklə uyğun məsələ qurun.

Pinqvinlərin sayını hesablamaq üçün misal yazın.

3. Elxan ad gününə 8 sinif yoldaşını dəvət etdi. Əvvəlcə 5 uşaq gəldi. Daha neçə uşaq gəlməli idi? Məsələnin həlli hansı onluq çərçivəyə uyğundur?

4. Sətir və sütun üzrə ədədlərin cəmi 5-ə bərabər olmalıdır. Boş xanalardakı ədədləri tapın.

a)

1	3	
2	1	
2		

b)

3		0
1	3	
1	0	

5. Göldə 4 ördək və 3 qu quşu üzürdü. Onlara 3 ördək də qoşuldu. Göldə cəmi neçə quş oldu?

19 Azaltmaq, çıxmaq

Araşdırma-müzakirə

Qatar gedir sola, sağa,
Çınqıl düşür bizim dağa,
Əmim oğlu, Sultan ağa,
Gəlin gedək oynamağa,
Oynamağın vaxtıdı,
Qızılgülün baxtıdı,
İx, nıx, çix.

(A.Şaiq)

Həyətdə 4 uşaq gizlənqaç oynayırdı. Hər sanamanın sonunda bir nəfər çıxdı. Sona qalan gözlərini yumdu. Çıxan uşaqlar isə gizləndilər.

• Neçə uşaq gizləndi?

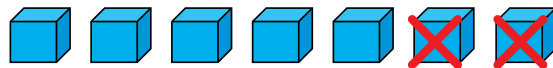
Açar sözlər

- azaltmaq
- ayırmaq
- çıxmaq

Öyrənmə

Əşyalar qrupundan bir neçəsini ayırdıqda (çıxdıqda) onların sayı azalır.
7 kubdan 2 kub ayırdıqda (çıxdıqda) 5 kub qalır.

Bələdçi

Birləşən kublardan haşiyəyə alınmış kubları ayırırsaq, neçəsi qalar?
Ədəd üçlüyündə boş yerlərə hansı ədəd uyğundur?

Nümunə •

a)
b)

Müstəqil iş

1. Fikirləri tamamlayın.

Yuvada

... quş var idi.

... quş uçdu.

... quş qaldı.

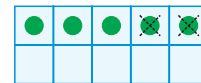
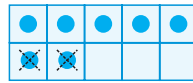
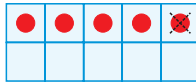
2. Altı arıdan ikisi uçdu.

Neçəsi qaldı?

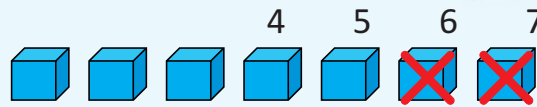

3. Anarın 5 konfeti var idi. O, ikisini yedi. Neçəsi qaldı?

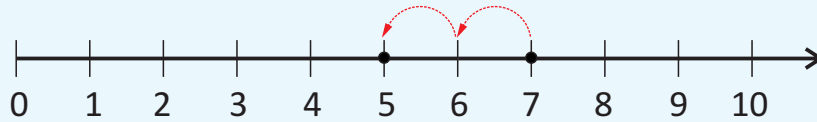
Məsələnin həlli hansı onluq çərçivəyə uyğundur?

- Əşyalar qrupundan bir neçəsini ayırdıqda (çıxdıqda) qalan əşyaların sayını geri saymaqla tapmaq olar.

Bunu ədəd oxunda belə göstərmək olar:

7-dən 2 vahid geri saydıqda 5 alınır. Deməli, 7-dən 2 vahid kiçik ədəd 5-dir.

4. Ədəd oxunda geri saymaqla uyğun ədədləri tapın.

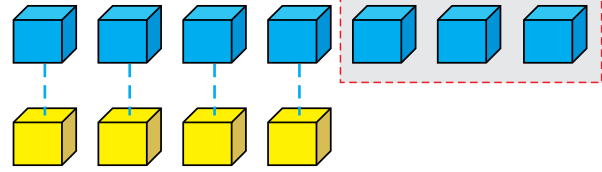
a) 5-dən 3 vahid kiçik

b) 7-dən 4 vahid kiçik

c) 9-dən 6 vahid kiçik

- **Sarı kublar** göy kublardan 3 dənə azdır.
- **Göy kublar** sarı kublardan 3 dənə çoxdur.

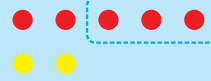

Məsələ həlli

5. Güldanda 5 qırmızı, ondan 3 dənə az sarı gül var. Səbinə və Samir sarı güllərin sayını müəyyən etdi. Kim doğru tapdı?

3 sarı gül var.

2 sarı gül var.

6. Aynurun balıqlarının sayı Anarinkından 3 dənə azdır. Aynurun neçə balığı var? Anar və Aynurun balıqlarının sayını dəftərdə yazın.

20 Ədədlərin çıxılması

Araşdırma-müzakirə

Şəkildəki fərqləri tapın.

- Şarların sayı arasında fərqi necə müəyyən etmək olar?

Açar sözlər

• çıxma

azalan çıxılan fərq

$$\begin{array}{r} 3 \\ - 1 \\ \hline 2 \end{array}$$

çıkma işarəsi

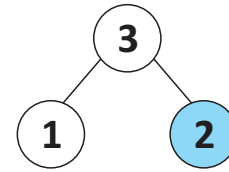
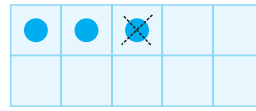
• ifadə

• alt-alta çıxma

$$\begin{array}{r} 3 \\ - 1 \\ \hline 2 \end{array}$$

Öyrənmə

İki ədədin fərqi tapmaq üçün çıxma əməlidən istifadə olunur. 3-dən 1 çıxdıqda 2 qalır, yaxud 3 və 1 ədədlərinin fərqi 2-yə bərabərdir.

Çıkma işarəsi

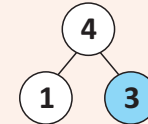
$$\begin{array}{r} 3 \\ - 1 \\ \hline 2 \end{array}$$

Azalan Çıxılan Fərq

Bələdçi

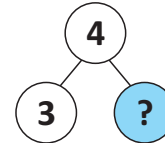
Birləşən kublara uyğun ədəd üçlüyünü tamamlayın. Fərqi tapın.

Nümunə •

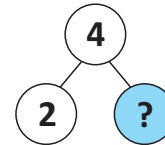
$$4 - 1 = 3$$

a)

$$4 - 3 = ?$$

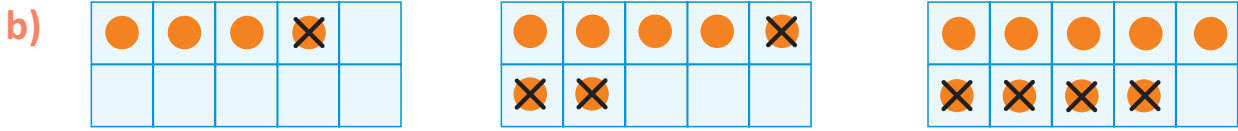
b)

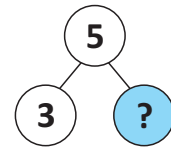
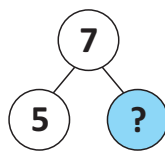
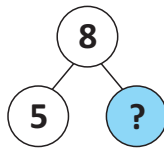
$$4 - 2 = ?$$

Müstəqil iş

1. Uyğun misalları yazın.

2. Çıxma əməlinəndən istifadə etməklə ədəd üçlüyünü tamamlayın.

3. Fərqi hesablayın.

a) $2-1$ $3-2$ $4-1$ $5-3$ $7-1$
 $5-2$ $6-5$ $6-1$ $8-6$ $9-5$

b)
$$\begin{array}{r} 9 \\ -3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ -2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ -8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \\ -4 \\ \hline \end{array}$$

- Ədəddən ədədin özünü çıxdıqda alınan fərq sifira bərabər olur.
- Ədəddən sıfır çıxdıqda alınan fərq ədədin özünə bərabərdir.

 $3-3=0$

 $3-0=3$

4. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Azalan	4	8	7	10	9	6	10
Çıxılan	1	5	4	0	2	6	4
Fərq							

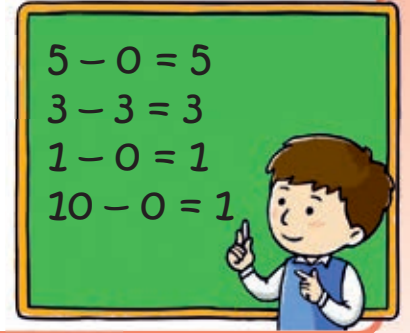

5. Uyğun misalları yazın.

- Yeddi və üç ədədlərinin fərqi tapın.
- Azalan səkkiz, çıxılan ikidirsə, fərqi tapın.
- Azalan bir, çıxılan sıfır olarsa, fərqi tapın.
- Azalan və çıxılan beşdir. Fərqi tapın.

6. Samir lövhədə bəzi misalları səhv həll etdi.
Onun səhvlərini tapın və ifadələri düzgün hesablayın.

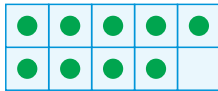
Məsələ həlli

7. İdman yarışında 10 uşaq qaçırdı. Finişə qədər ikisi yorulub dayandı.
Finişə neçə uşaq çatdı?

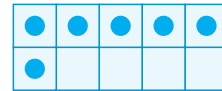
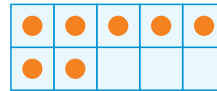

8. Anar 9 çaydaşı yığdı. Lalənin yığdığı çaydaşları isə bundan 3 dənə az idi.
Lalənin daşlarının sayı sağdakı çərçivələrdən hansına uyğundur?

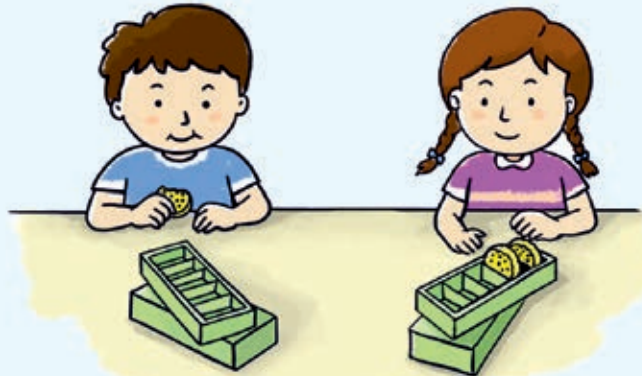
Anar

Lalə

9. Samir 5, Aynur isə ondan 2 dənə az peçenyə yedi. Aynur neçə peçenyə yedi?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

YADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

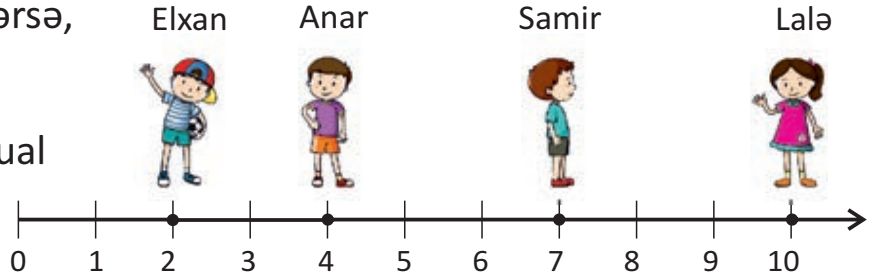
1. Çiçəklərə 8 kəpənək qondu. Onlardan 5-i uçub getdi. Neçəsi qaldı?

2. Anar basketbol sərbətinə top atırdı. O, 5 cəhddən 4-ündə hədəfdən yayındı. Anar topu neçə dəfə sərbətə sala bildi?

3. Samir 3 addım geri gedərsə, kimin yanına çatar? Uyğun misal yazın. Şəklə əsasən bir neçə sual verin.

4. Aynur bağdan 5 alma və 7 armud dərdi. Almalar armudlardan neçə dənə az idi?

5. Lalə və Anar basketbol sərbətinə top atdılar. Onların hər biri 5 cəhd etdi. Lalə 2, Anar isə 3 dəfə hədəfdən yayındı.
- Lalə sərbətə topu neçə dəfə saldı?
 - Anar sərbətə topu neçə dəfə saldı?
 - Kim qalib gəldi?

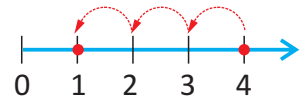
21 Ədəd oxu üzərində çıxma

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

• geri sayma

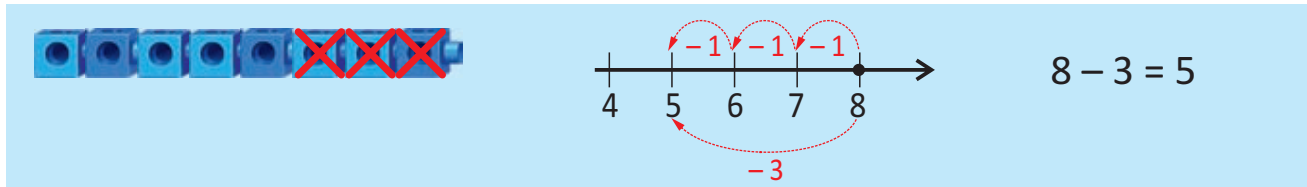

Lalə Anargilə getmək istədi. O, 10 nömrəli evin qabağına çatanda dayandı. Lalə Anarın 6 nömrəli evdə yaşadığını xatırladı.

- Lalə neçə ev geri qayıtmalıdır?
- O bunu necə müəyyən edə bilər?

Öyrənmə

Fərqi tapmaq üçün ədəd oxundan da istifadə etmək olar. Bunun üçün əvvəlcə ədəd oxu üzərində azalanın yeri tapılır. Sonra isə çıxılan qədər geri sayılır. Alınan ədəd fərqi göstərir.

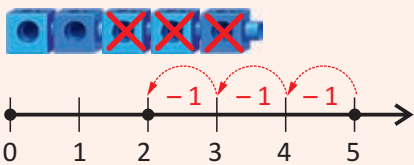

8 ədədindən 3 vahid geri saydıqda 5 ədədi alınır.

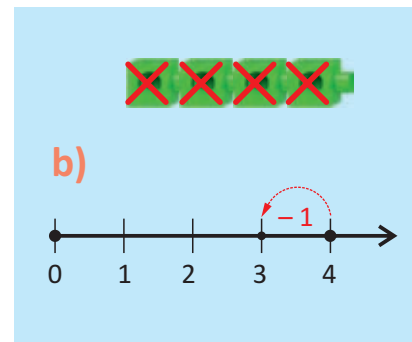
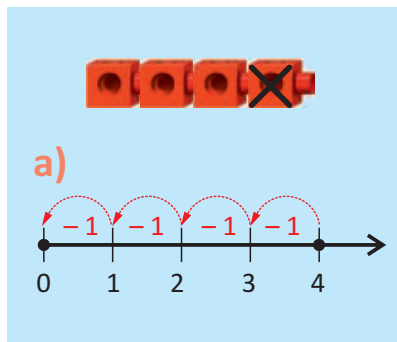
Bələdçi

Təsvir olunan kublarla ədəd oxunda çıxmanı uyğunlaşdırın. Müvafiq misalı yazın.

Nümunə •

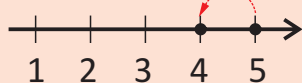
$$5 - 3 = 2$$

Müstəqil iş

1. Verilmiş təsvirlərə uyğun misalları yazın.

a)

b)

c)

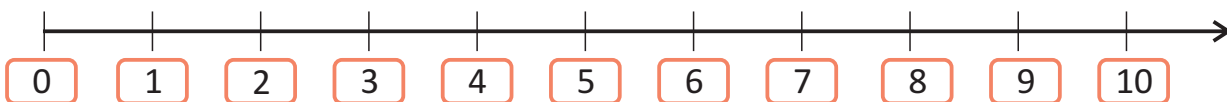
2. Ədəd oxu üzərində alınan ədədləri göstərin. Uyğun misalı yazın.

a) 6 ədədindən 2 vahid geri

c) 9 ədədindən 2 vahid geri

b) 7 ədədindən 1 vahid geri

d) 10 ədədindən 3 vahid geri

3. Ədəd oxundan istifadə edərək fərqləri tapın.

$8 - 3$

$7 - 4$

$9 - 6$

$10 - 4$

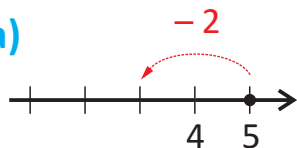
$$\begin{array}{r} 8 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

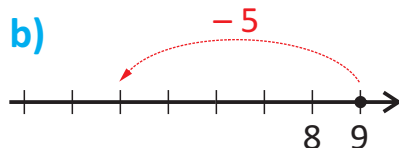
Məsələ həlli

4. Azalan, çıxılan və fərqi müəyyən edin. Uyğun misalları yazın.

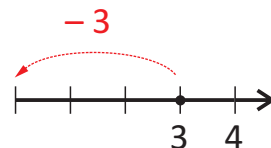
a)

b)

c)

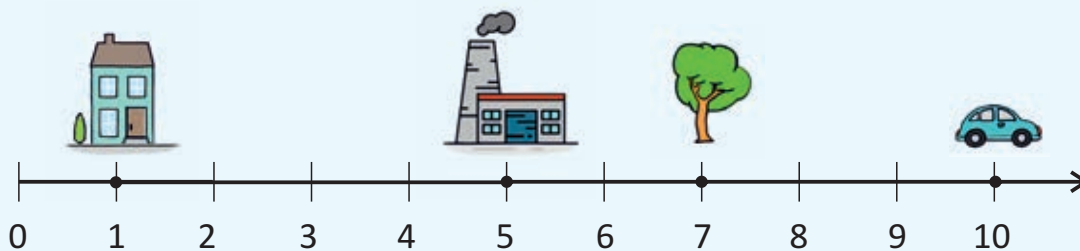

5. Hər suala cavab verdikdən sonra uyğun misalı yazın.

a) Maşın 5 vahid geri gedərsə, nəyin yanına çatar?

b) Maşın 3 vahid geri gedərsə, nəyin yanına çatar?

c) Maşın 9 vahid geri gedərsə, nəyin yanına çatar?

22 Toplama və çıxmanın əlaqəsi

Araşdırma-müzakirə

– Gizlədilmiş düymələrin sayını necə tapmaq olar?

“Gizlədilmiş düymələri tap” oyunu

Oyunçu sayı: 2 nəfər

Ləvazimat:

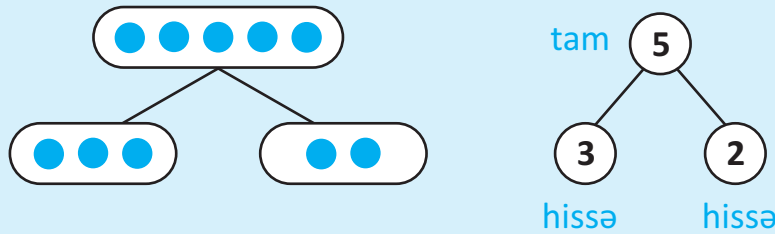
- 10 ədəd düymə (yaxud kiçik kağız parçaları)

Oyunun qaydası:

1. Əvvəlcə, bir oyunçu 10 düyməni fərqli sayda iki müxtəlif hissəyə ayırır və ovuclarında gizlədir.
2. Sonra ovcunun birini açıb göstərir və o biri ovcundakı düymələrin sayını soruşur.
3. İkinci oyunçu cavab verdikdən sonra növbə ona keçir.

Oyunu bir neçə dəfə oynamaq olar. Daha çox düzgün cavab tapan oyunçu qalib gəlir.

Öyrənmə

Ədəd üçlüyü ilə bağlı müxtəlif misallar yazmaq olar.

$$3 + 2 = 5$$

$$2 + 3 = 5$$

$$5 - 3 = 2$$

$$5 - 2 = 3$$

Çıxma əməlinin nəticəsini tapmaq üçün toptamadan necə istifadə etmək olar?

Fikirləş!

Bələdçi

Boş xanalardakı ədədləri tapın.

Nümunə •

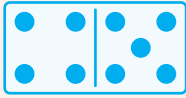
9

$4 + 5 = 9$

$5 + 4 = 9$

$9 - 4 = 5$

$9 - 5 = 4$

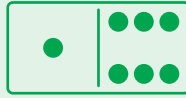
7

$\square + \square = \square$

$\square + \square = \square$

$\square - \square = \square$

$\square - \square = \square$

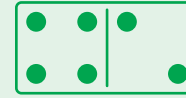
6

$\square + \square = \square$

$\square + \square = \square$

$\square - \square = \square$

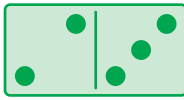
$\square - \square = \square$

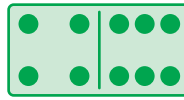
Müstəqil iş

1. Hər domino daşında xalların ümumi sayını tapın. Toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

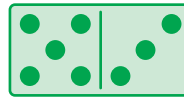
a)

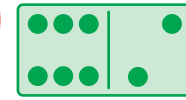
b)

c)

d)

2. Hər suala uyğun misal yazın.

- Cəmi neçə karandaş var?
- Onlardan neçəsi qırmızıdır?
- Onlardan neçəsi göydür?

3. Boş xanalardakı ədədləri müəyyən edin.

$3 + 4 = \square$

$4 + \square = 7$

$7 - 4 = \square$

$7 - \square = 3$

$5 + 3 = \square$

$\square + 5 = 8$

$\square - 3 = 5$

$8 - \square = 3$

$6 + 4 = \square$

$4 + \square = 10$

$\square - 4 = 6$

$10 - \square = 4$

4. Samir lövhədə bəzi misalları səhv həll etdi.

- a) Toplama əməli vasitəsilə cavabları yoxlamaqla səhvləri tapın.

$3 - 2 = 2$

$5 - 2 = 3$

$5 - 0 = 5$

$4 - 4 = 1$

$10 - 3 = 3$

b) Çıxma əməli vasitəsilə cavabları yoxlamaqla səhvləri tapın.

$$\begin{array}{l} 5 + 3 = 9 \\ 6 + 2 = 8 \\ 4 + 3 = 6 \\ 7 + 2 = 10 \\ 5 + 4 = 9 \end{array}$$

Məsələ həlli

5. Aynur bağçada 6 qırmızı, 4 sarı gül saydı. O, cəmi neçə gül saydı? Tapdığınız cavabı çıxma əməli vasitəsilə yoxlayın.

6. Səbinənin 8 gülü var. Onlardan 5-i qırmızı, qalanları isə sarıdır. Səbinənin neçə sarı gülü var? Tapdığınız cavabı toplama əməli vasitəsilə yoxlayın.

7. Ayazın 3 konfeti vardı. O, konfetləri Səbinə ilə bölüşdü. Çoxunu Səbinəyə verdi, qalanını isə özünə saxladı. Ayaz özünə neçə konfet saxladı?

23 Məchulun tapılması

Araşdırma-müzakirə

Aynur səbətə 3 göbələk qoydu.
Səbətdə 7 göbələk oldu.

Əvvəlcə səbətdə neçə göbələk var idi?
Ədəd üçlüyündən istifadə etməklə bu məsələni
necə həll etmək olar?

Açar sözlər

- Məchul toplanan

$$5 + \boxed{?} = 7$$

- Məchul çıxılan

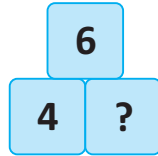
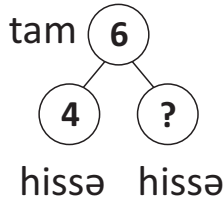
$$4 - \boxed{?} = 2$$

- Məchul azalan

$$\boxed{?} - 4 = 5$$

Öyrənmə

Ədəd üçlüyündən ikisi verilibsə, üçüncünü tapmaq olar. Tapılması lazım olan ədəd məchul adlanır.

$$4 + \boxed{} = 6$$

$$6 - \boxed{} = 4$$

Məchul toplananı tapmaq üçün cəmdən digər toplanan çıxılır.

$$4 + \boxed{} = 6$$

$$6 - 4 = \boxed{2}$$

Məchul çıxılanı tapmaq üçün azalandan fərq çıxılır.

$$6 - \boxed{} = 4$$

$$6 - 4 = \boxed{2}$$

Bələdçi

Ədəd üçlüyünə uyğun məchulu olan iki misal yazın. Məchulu tapın.

Nümunə •

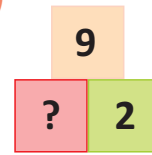
$$\square + 3 = 7$$

$$7 - \square = 3$$

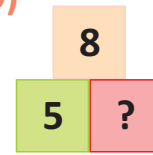
$$7 - 3 = 4$$

$$7 - 3 = 4$$

a)

b)

Müstəqil iş

1. Məchul toplananı tapın.

$$2 + \square = 5$$

$$\square + 3 = 4$$

$$2 + \square = 8$$

$$\square + 8 = 10$$

$$4 + \square = 4$$

$$1 + \square = 5$$

2. Məchul çıxılanı tapın.

$$6 - \square = 3$$

$$4 - \square = 3$$

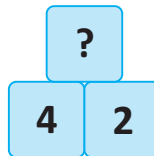
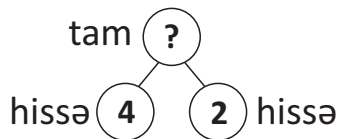
$$8 - \square = 0$$

$$10 - \square = 6$$

$$7 - \square = 2$$

$$5 - \square = 5$$

- Məchul azalanı tapmaq üçün fərğin üzərinə çıxılanı əlavə etmək lazımdır.

$$\square - 4 = 2$$

$$2 + 4 = 6$$

3. Məchul azalanı tapın.

$$\square - 2 = 6$$

$$\square - 3 = 7$$

$$\square - 4 = 2$$

$$\square - 0 = 5$$

$$\square - 9 = 1$$

$$\square - 4 = 5$$

4. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

a)

Toplanan	4			2
Toplanan		1	4	
Cəm	8	3	7	9

b)

Azalan	8			10
Çıxılan		3	0	
Fərq	5	4	7	2

5. Lalənin 3 kitabı var idi. Rəfiqəsi ona bir neçə kitab bağışladı. Onun 5 kitabı oldu. Rəfiqəsi Laləyə neçə kitab bağışladı?

6. Şaxta babanın torbasında 10 hədiyyə var idi. O, uşaqlara bir neçə hədiyyə verdikdən sonra torbasında 3 hədiyyə qaldı. Şaxta baba neçə hədiyyə bağışladı?

7. Sərçə budaqdakı quşüzümündən 3 dənəsini yuvasına apardı. Budaqda 6 quşüzümü qaldı. Əvvəlcə budaqda neçə quşüzümü var idi?

8. Anarın 3 şarı partlayandan sonra 2-si qaldı. Onun əvvəlcə neçə şarı var idi?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Boş xanalardakı ədədləri müəyyənləşdirin.

$$2 + 4 = \square$$

$$4 + \square = 6$$

$$\square - 4 = 2$$

$$6 - \square = 4$$

$$6 + 3 = \square$$

$$\square + 6 = 9$$

$$\square - 6 = 3$$

$$9 - \square = 6$$

$$6 + 0 = \square$$

$$0 + \square = 6$$

$$\square - 0 = 6$$

$$6 - \square = 0$$

2. Elxanın 5 oyuncaq maşını var. Samirin oyuncaq maşınlarının sayı isə bundan 2 dənə azdır. Samirin neçə oyuncaq maşını var?

3. Bağda 4 nar ağacı, bundan 3 dənə çox ərik ağacı var. Bağda neçə ərik ağacı var?

4. Rəfdə 6 kitab var idi. Anar bir neçə kitab götürdü. Rəfdə 4 kitab qaldı. Anar rəfdən neçə kitab götürdü?

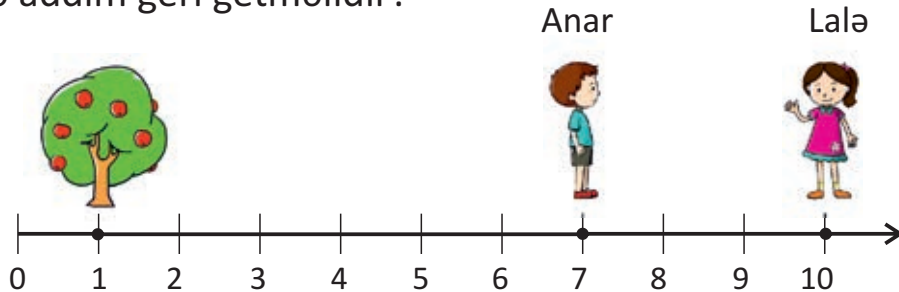

5. Suallara cavab vermək üçün uyğun misal yazın və həll edin.

a) Anar dayandığı nöqtədən alma ağacının olduğu nöqtəyə çatmaq üçün neçə addım geri getməlidir?

b) Anar dayandığı nöqtədən Lalənin dayandığı nöqtəyə çatmaq üçün neçə addım irəli getməlidir?

c) Lalə dayandığı nöqtədən alma ağacının olduğu nöqtəyə çatmaq üçün neçə addım geri getməlidir?

6. Bərabərliklərdə ★ -un yerində toplama və ya çıxma işarələrindən hansı olmalıdır?

$$\begin{array}{r} 5 \star 4 = 9 \\ 4 \star 1 = 3 \\ 5 \star 2 = 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \star 2 = 10 \\ 6 \star 4 = 2 \\ 5 \star 2 = 3 \end{array}$$

7. Məchulu tapın.

$$5 - \square = 3$$

$$7 - \square = 5$$

$$8 + \square = 8$$

$$\square - 0 = 4$$

$$\square + 5 = 9$$

$$\square - 3 = 4$$

8. Həyətdə 5 toyuq və bir neçə ördək var. Toyuqların sayı ördəklərin sayından 2 dənə azdır. Həyətdə neçə ördək var? Sizcə, kimin cavabı doğrudur?

Həyətdə
7 ördək var.

Samir

Həyətdə
3 ördək var.

Elxan

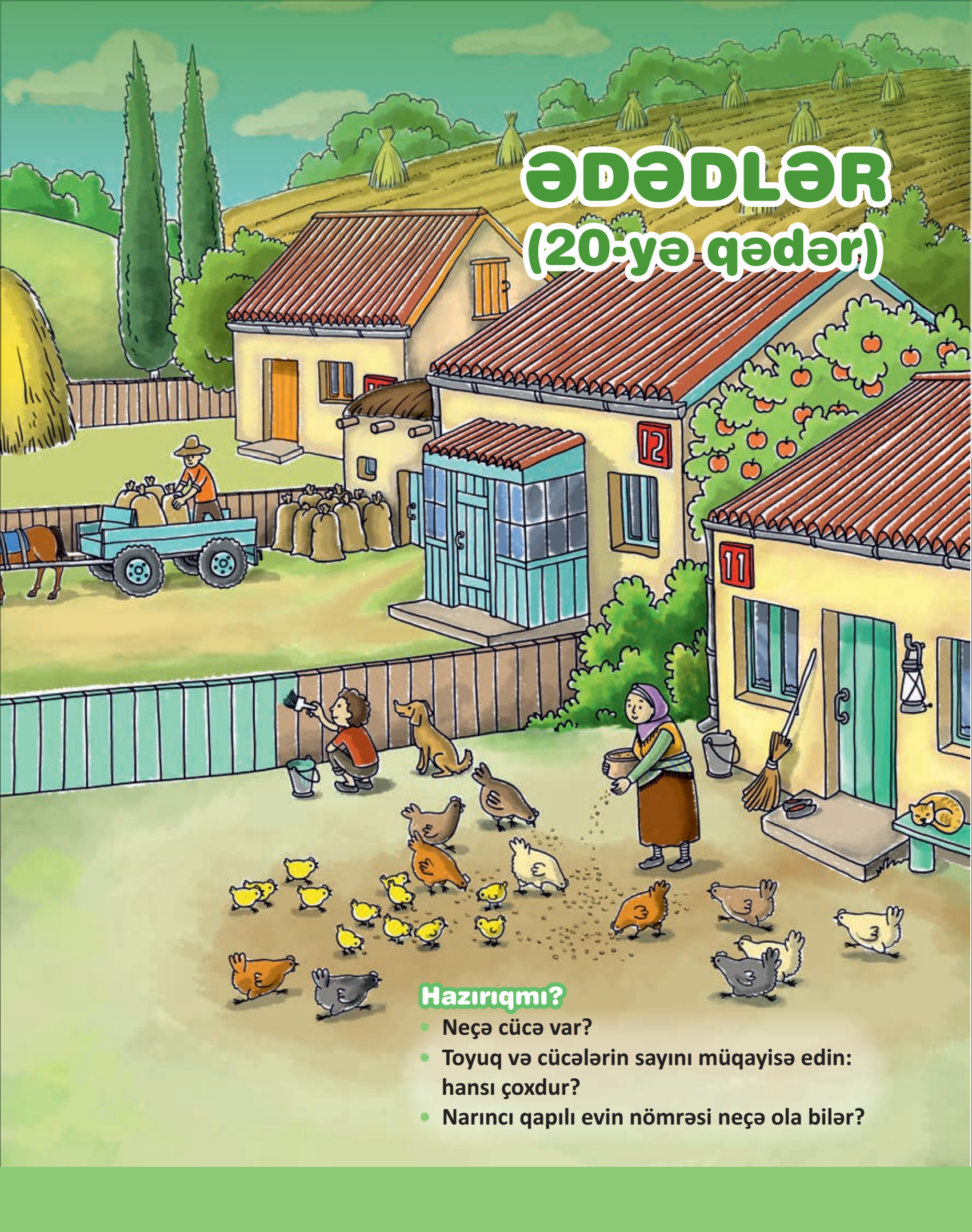
9. Nənəsi Samir üçün qaba bir neçə qutab qoydu. O, qutablardan 2 dənəsini yedi. Qabda 3 qutab qaldı. Qabda əvvəl neçə qutab var idi?

10. Anar axşam ağacda 8 armud saydı. Səhər ağacın altına 2 armud düşdüyünü gördü. Ağacda neçə armud qalmışdı?

ƏDƏDLƏR (20-yə qədər)

Hazırımı?

- Neçə cücə var?
- Toyuq və cücələrin sayını müqayisə edin: hansı çoxdur?
- Narıncı qapılı evin nömrəsi neçə ola bilər?

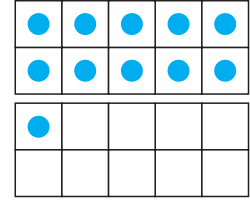
24 20-yə qədər sayma

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

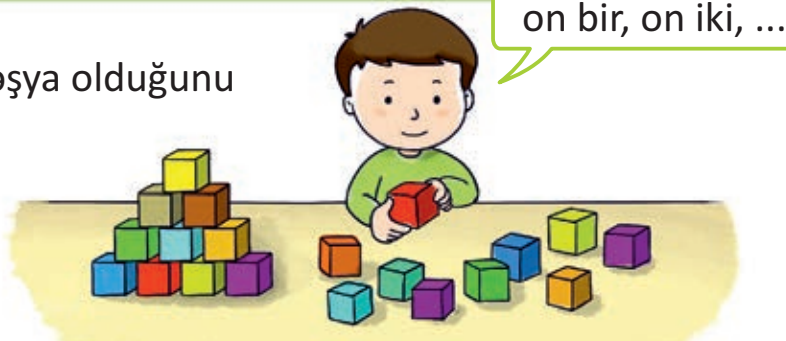
on bir

- Səbətin içində neçə qoğal var? Bəs masanın üstündə?
- Şirniyyatçı qoğalları səbətə yığıdı. Səbətdə neçə qoğal oldu?
- Qoğallar masaya necə düzülərsə, onları saymaq daha asan olar? Dəftərdə nöqtələrlə göstərin.

Öyrənmə

Saymaqla neçə əşya olduğunu bilmək olar.

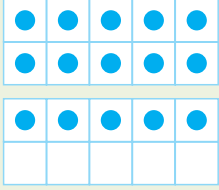
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

on bir	on iki	on üç	on dörd	on beş	on altı	on yeddi	on səkkiz	on doqquz	iyirmi
--------	--------	-------	---------	--------	---------	----------	-----------	-----------	--------

Bələdçi

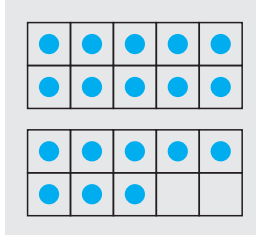
Onluq cərçivədəki dairələrin sayını tapın.

Nümunə •

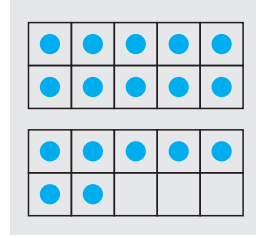

15
on beş

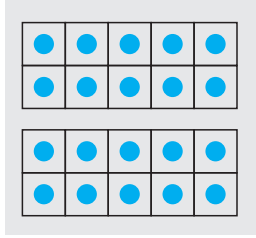
a)

b)

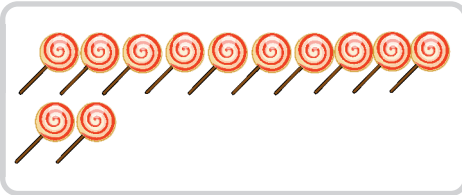
c)

Müstəqil iş

1. Konfetlərin sayı hansı ədədlərə uyğundur?

a)

b)

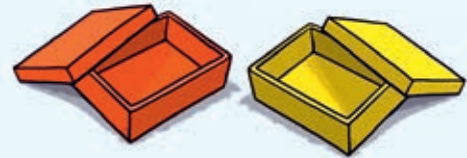
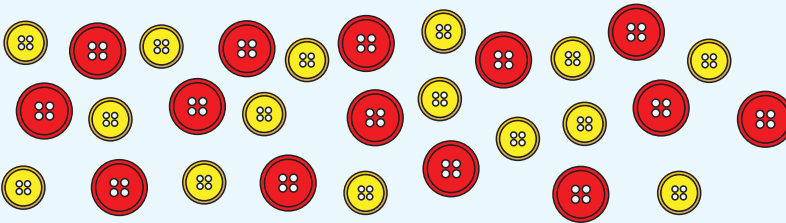

2. Hər toyuğun qabağında neçə dən var?

Məsələ həlli

3. Səbinə hər düyməni uyğun rəngli qutuya yığdı.
Hər qutuda neçə düymə oldu?

25 İrəli və geri sayma

Araşdırma-müzakirə

Lalə və Samir öz yerlərinə oturmaq üçün neçə nömrəli oturacaqlardan keçməlidirlər?

Açar sözlər

irəli sayma

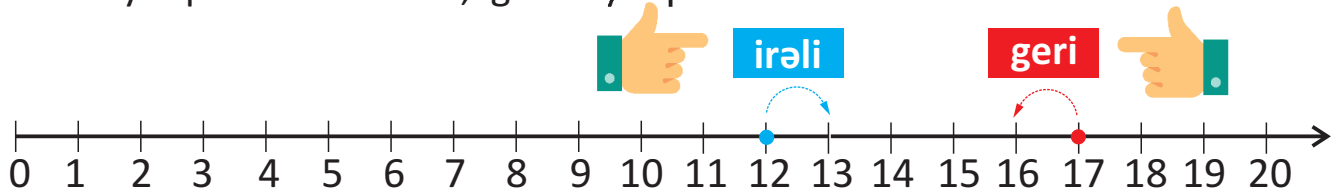

geri sayma

Öyrənmə

İrəli saydıqda ədədlər artır, geri saydıqda isə azalır.

Bələdçi

Nümunələrə əsasən boş xanalarda hansı ədədlər olduğunu müəyyənləşdirin.

a)

Nümunə • 11 12 ■ ■
11 12 13 14
16 17 ■ ■
8 9 ■ ■

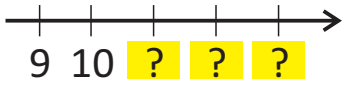
b)

Nümunə • 12 11 ■ ■
12 11 10 9
16 15 ■ ■
20 19 ■ ■

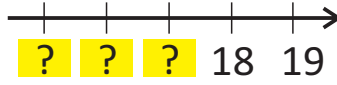
Müstəqil iş

1. Ədəd oxunda “?” işarələrinin yerinə hansı ədədlər olmalıdır?

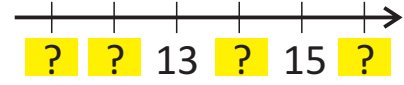
a)

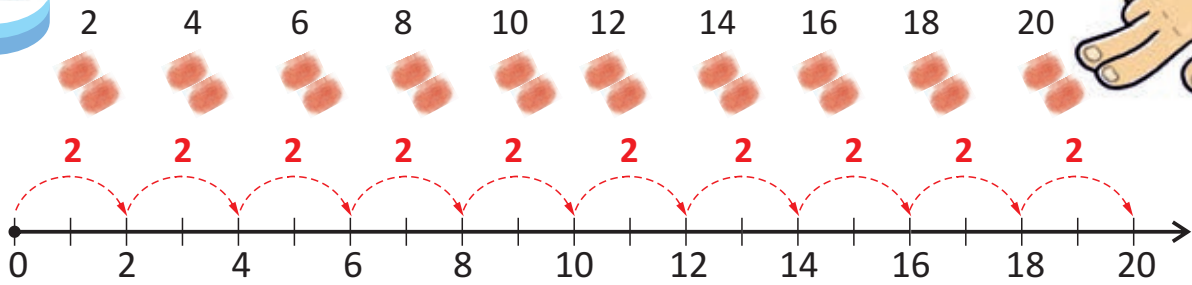
b)

c)

İki-iki sayma

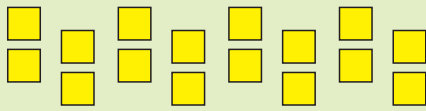

2. İki-iki sayın.

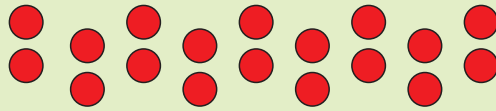
a)

b)

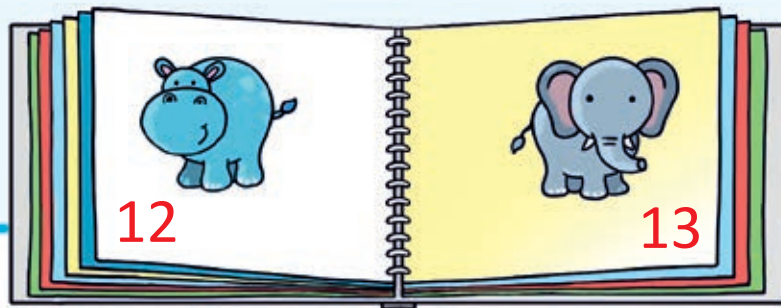
c)

Məsələ həlli

3. Kitabın on səkkizinci səhifəsində dovşan şəkli var. Səbinə bu kitabın on ikinci səhifəsini açdı.

- Səbinə dovşan şəklinə baxmaq üçün hansı səhifələri keçməlidir?
- Səbinə dovşan olan səhifədən 4 səhifə geri vərəqləyib ayı şəklini gördü. Ayı şəkli hansı səhifədədir?

26 Onluq və təklik

Araşdırma-müzakirə

Əsmər nənə səbətdəki 19 yumurtanı qutulara yığmaq istəyir.

- O, hər qutuya neçə yumurta yığacaq?

Açar sözlər

- təklik

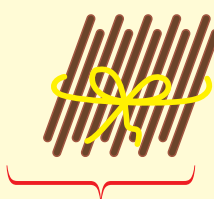

- onluq

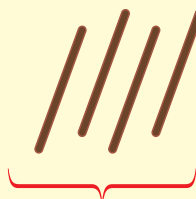

Öyrənmə

10 təklik 1 onluğu təşkil edir.

1 onluq

4 təklik

Onluqlar	Təklilər
1	4

14

14 ədədi 1 onluq və 4 təklidən ibarətdir.

Fikirləş!

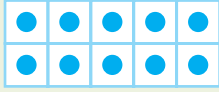
20 ədədində neçə onluq və neçə təklik var?

Bələdçi

Uyğunluğu müəyyən edin.

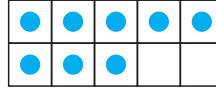
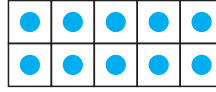
Nümunə •

11

1 onluq və 1 təklik

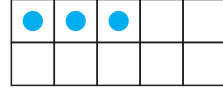
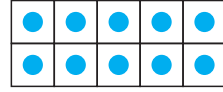
a)

13

1 onluq
və 3 təklik

b)

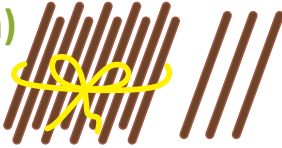
18

1 onluq
və 8 təklik

Müstəqil iş

1. Çöplərin sayına uyğun olan ədədləri müəyyən edin.

a)

b)

c)

2. Verilmiş ədədlərin onluq və təkliklərinin sayını yazın.

17

11

19

15

14

Məsələ həlli

3. Elxan fikrində bir ədəd tutdu. Bu ədəddə 1 təklik var. Ədədin onluq və təkliklərinin sayı bərabərdir. Elxan fikrində hansı ədədi tutmuşdu?

4. Anar səbətdəki yumurtaları 10 yerlik qutuya yığıdı. Qutu dolduqdan sonra 6 yumurta artıq qaldı. Səbətdə neçə yumurta var idi?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

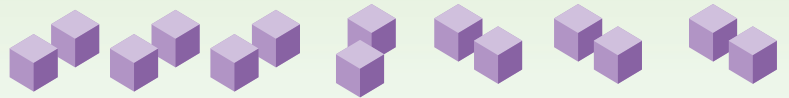
YADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Anar şəkindəki kublardan 10 dənəsini üst-üstə qoyub qüllə düzəltdi.

Kubların neçəsi kənarında qaldı?

2. Sapa 10 muncuq yerləşir. Lalə öz muncuqlarını sapa düzdü və biri artıq qaldı.

- Lalənin neçə muncuğu var?

Səbinənin muncuqlarının sayı Laləninkindən 1 dənə azdır.

- Səbinənin neçə muncuğu var?

3. Samir növbədə onbeşincidir. Səbinə ondan sonra üçüncü uşaqdır.

- Səbinə növbədə neçəncidir?

- Elxan Samirdən qabaqda dayanıb. Onların arasında üç uşaq var. Elxan növbədə neçəncidir?

Samir

4. Aynur fikrində bir ədəd tutdu.

Bu ədəddə 1 onluq var.

Təklidlərin sayı onluqların sayından 3 ədəd çoxdur.

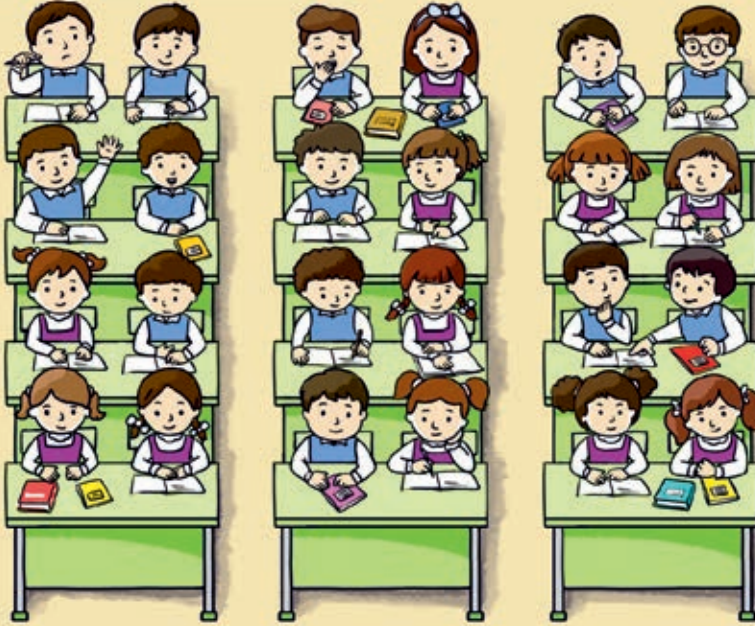
Bu ədəd hansıdır?

Kimin cavabı doğrudur?

27 Ədədlərin müqayisəsi

Araşdırma-müzakirə

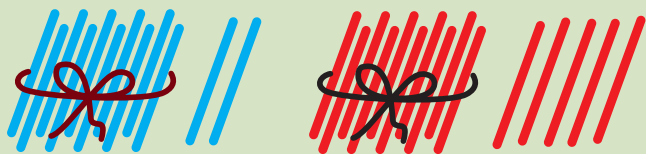
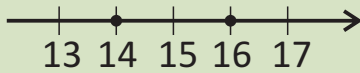
- Sınıfdə oğlanların, yoxsa qızların sayı çoxdur?
- Suala daha asan cavab vermək üçün uşaqların yerini necə dəyişmək olar?

Öyrənmə

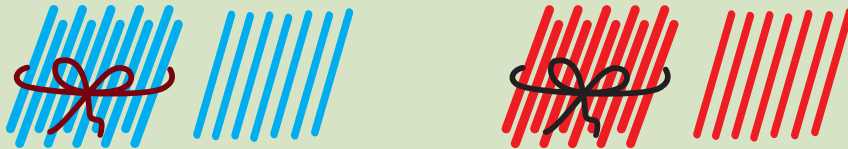
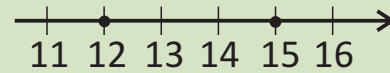
On altı on dördədən böyükdür.

$$16 > 14$$

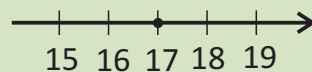
On iki on beşdən kiçikdir.

$$12 < 15$$

Sayları bərabərdir.

$$17 = 17$$

Bələdçi

Çöplərin sayını müqayisə edin və işarələrlə yazın.

Nümunə •

Bərabərdir

$$11 = 11$$

a)

?

b)

?

Müstəqil iş

1. Ədədləri müqayisə edin.

$0 * 20$

$17 * 14$

$5 * 15$

$13 * 13$

$9 * 13$

2. Səhvləri tapın.

$9 < 19$

$7 > 12$

$19 = 19$

$13 > 18$

$5 = 15$

3. Ədəd oxundan istifadə etməklə tapşırığı yerinə yetirin.

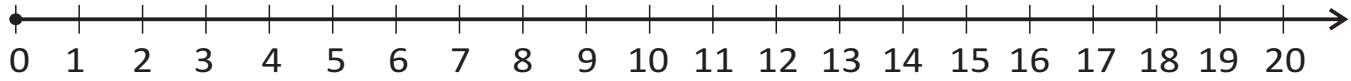
15 ədədini aşağıdakı ədədlərlə müqayisə edin.

a) 15-dən 1 vahid kiçik

c) 19-dan 1 vahid böyük

b) 16-dan 2 vahid böyük

d) 11-dən 2 vahid kiçik

Məsələ həlli

4. Lalənin karandaşları Samirin karandaşlarından çoxdur. Bunlardan hansı Lalənin karandaşlarıdır?

a)

b)

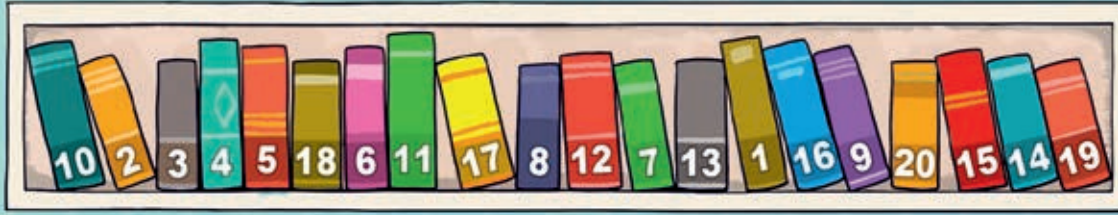

c)

28 Sıralama

Araşdırma-müzakirə

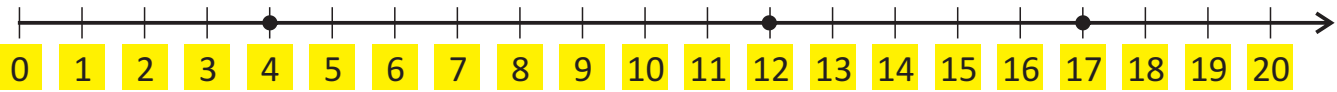

Rəfdə 20 cildlik kitab var. Kitablara rəfdə ardıcıl yığılmayıb.

- Kitablara rəfə necə yığdınız?
- Ən solda hansı kitab olacaq?
- Ən sağda hansı kitab olacaq?

Öyrənmə

Ədəd oxu sıralanmış ədədləri göstərir.

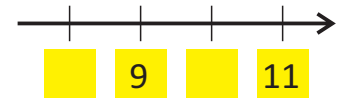
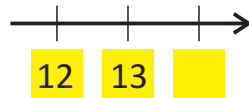
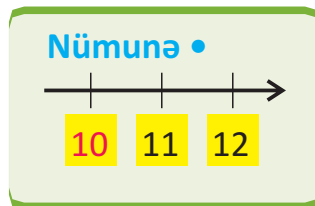
Ədəd oxunda hər ədəd özündən əvvəlki (soldakı) ədədlərdən böyük, sonrakı (sağdakı) ədədlərdən isə kiçikdir.

17, 4 və 12 ədədlərinin ən kiçiyi 4, ən böyüyü isə 17-dir.

Bu ədədlər artan sıra ilə, yəni kiçikdən böyüyə doğru belə düzülür: 4 12 17.
Onlar azalan sıra ilə, yəni böyükdən kiçiyə doğru belə düzülür: 17 12 4 .

Bələdçi

Buraxılmış ədədləri müəyyən edin.

Müstəqil iş

1. Ədədləri söyləyin.

- 11-dən sonrakı ədəd neçədir?
- 18-dən əvvəlki ədədi tapın.
- 14 və 16 ədədlərinin arasındakı ədəd hansıdır?

Açar sözlər

- sonrakı
- əvvəlki
- arasındakı
- ən böyük
- ən kiçik

13

11

15

ədədlərini belə sıralamaq olar:

artan sıra ilə

- Solda ən kiçik ədəd yazılır.
- Onun sağında qalan ədədlərdən kiçiyi yazılır.
- Sonda isə qalan ədəd yazılır.

11

13

15

azalan sıra ilə

- Solda ən böyük ədəd yazılır.
- Onun sağında qalan ədədlərdən böyüyü yazılır.
- Sonda isə qalan ədəd yazılır.

15

13

11

2. Ədədləri sıralayın. Ən kiçik və ən böyük ədədləri müəyyənləşdirin.

a) Artan sıra ilə

b) Azalan sıra ilə

11 13
10

10 6
17 9

7 3
15

5 18
15 20

Məsələ həlli

3. Anar, Aynur və Elxan oyun oynadılar. Anar 9, Aynur 11 xal topladı. Elxan Anardan çox, Aynurdan isə az xal topladı. Elxanın xalı neçədir?

4. Səbinə 5, Lalə isə 15 nömrəli evdə yaşayır. Samirgilin evinin nömrəsi 13-dür.

Səbinə

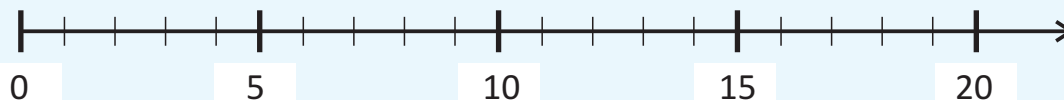
Samir

Lalə

Ədəd oxundan istifadə etməklə tapın: Samirgilin evi neçə nömrəli evə daha yaxındır?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Anar 16 balıqqulağı topladı. Lalə Anardan çox balıqqulağı topladı. Verilmiş ədədlərdən hansı Lalənin balıqqulaqlarının sayını göstərir?

12 8

15 17

2. Ədədləri müqayisə edin.

$12 * 16$

$11 * 13$

$11 * 9$

$8 * 13$

$17 * 15$

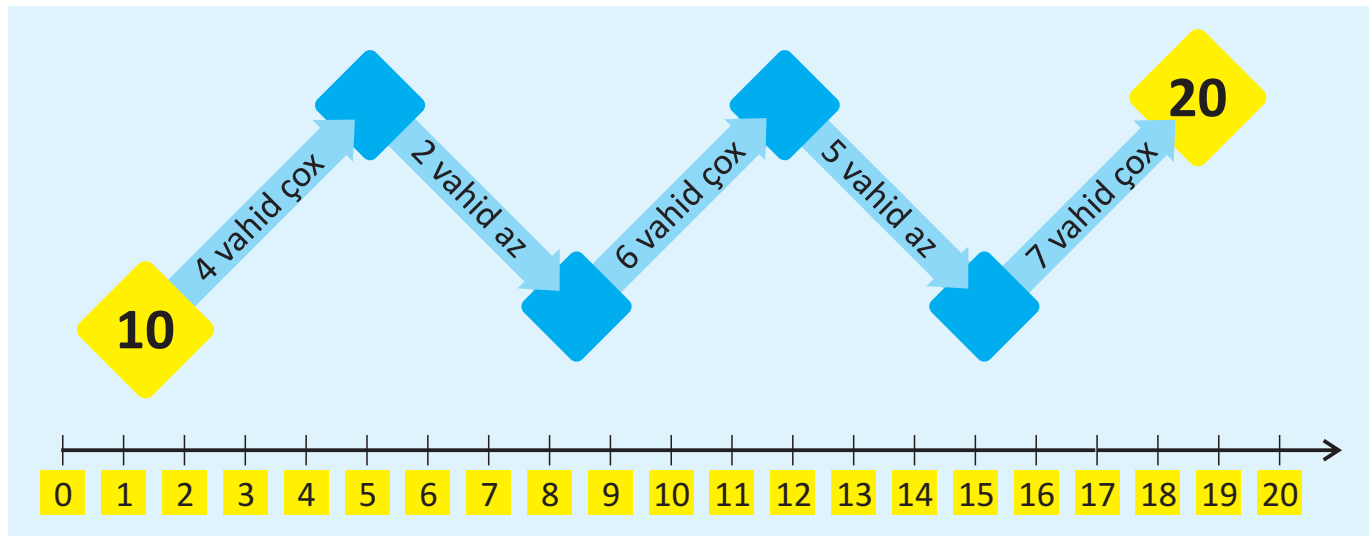
$14 * 14$

$10 * 20$

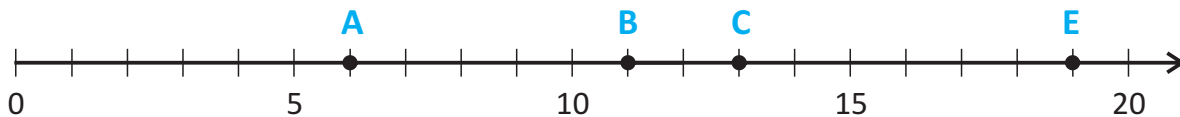
$17 * 19$

3. Samir fikrində bir ədəd tutdu. Bu ədəddə 1 onluq var. Təklidlərin sayı onluqlardan 6 ədəd çoxdur. Bu ədəd hansıdır?

4. Ədəd oxundan istifadə etməklə boş xanalardakı ədədləri müəyyən edin.

5. Ədəd oxunda hərflərə uyğun ədədləri tapın. D hərfi B və C arasında yerləşir. D hərfinə uyğun ədəd neçədir?

SÖZLÜK

Çıxma – bir əşya qrupundan müəyyən sayda əşyanın ayrılması.

$$\begin{array}{c} \text{azalan} \quad \text{çıxılan} \quad \text{fərq} \\ \text{5} - \text{3} = \text{2} \\ \text{çixma} \quad \text{bərabərdir} \end{array}$$

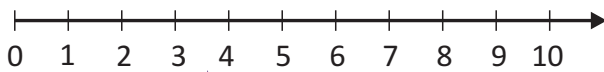
Ədəd – sayı, yaxud nömrəni bildiren simvollar yığıni. Ədədi yazmaq üçün **rəqəmlərdən** istifadə olunur.

$$\begin{array}{c} \text{19} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \text{rəqəm} \quad \text{rəqəm} \end{array}$$

Ədədi ifadə – ədədlərdən və əməl işarələrindən (məsələn: +; -) ibarət ifadə.

$$6 + 3 \quad \text{və ya} \quad 8 - 2$$

Ədəd oxu – ədədlərin düz xətt üzərinə eyni uzaqlıqda ardıcıl düzülmesi.

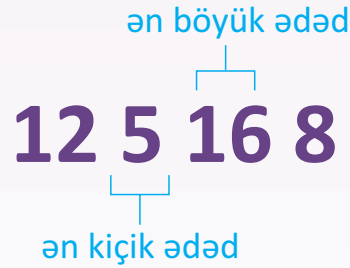
Bu ədəd oxu 0-dan 10-dək ədədləri göstərir.

Ədədin ikiqatı – ədədi özü ilə topladıqda alınan ədəd.

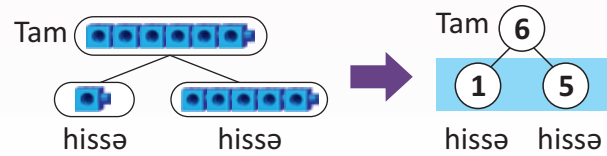

Ən böyük ədəd – verilmiş ədədlərin ən böyüyü.

Ən kiçik ədəd – verilmiş ədədlərin ən kiçiyi.

Ədəd üçlüyü – tam və onun iki hissəsindən ibarət üç ədəd.

Əlamət – əşyanı tanıdan xüsusiyyət. Məsələn: rəngi, forması, ölçüsü əşyanın əlamətidir.

Əşyaların sayı – qrupda olan əşyadan neçə dənə olduğunu bildiren ədəd.

Almalar qrupu

Almaların sayı 4-dür.

Qanunauyğunluq – obyekt və hadisələrin müəyyən qayda ilə təkrarlanması.

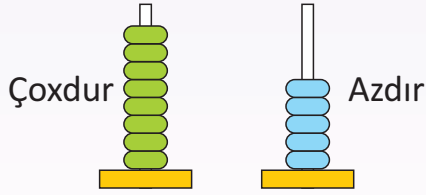

Qrup – ümumi əlaməti (məsələn: forması, rəngi, ölçüsü) olan əşyalar yığıni.

Qruplaşdırma – əşyaların müəyyən əlamətlərə görə bir qrupda birləşdirilməsi.

Müqayisə (etmək) – iki qrupdakı əşyaların hansının az, çox və ya eyni sayda olduğunu müəyyən etmək.

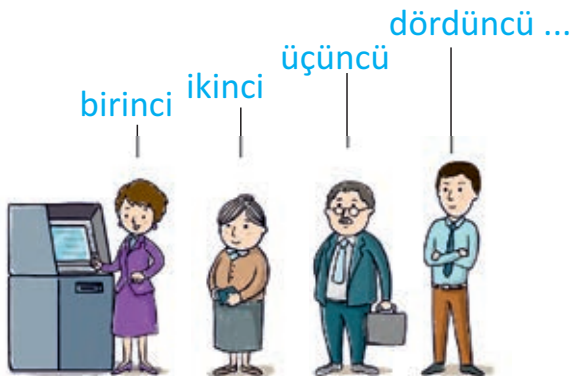
Müqayisə işarələri – müqayisə olunan ədədlər arasında yazılan simvol.

- > böyükdür
- < kiçikdir
- = bərabərdir

Sıfır – olmayan əşyaların sayı. "0" kimi yazılır.

Sıra sayı – əşyanın, yaxud insanın sırada neçənci olduğunu bildirir. Məsələn: birinci, ikinci, üçüncü.

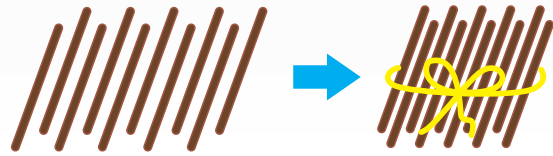
Sıra – müəyyən qayda ilə ardıcıl düzülüş.

Sıralama – ədədlərin kiçikdən böyüyə və ya böyükdən kiçiyə olmaqla sərəya düzölməsi.

Onluq – 10 təklik. 10-dan böyük ədədin yazılışında sağdan ikinci rəqəm.

12 ədədi 1 onluq və 2 təklikdən ibarətdir.

12	➔	Onluqlar	Təkliklər
		1	2

Təklik – ədədin yazılışında sağdan birinci rəqəm.

12
└─┬─
təkliklər

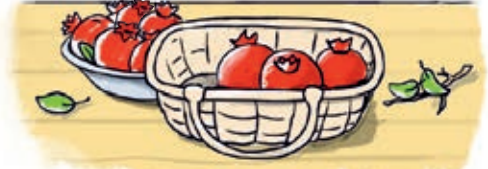
Toplama – bir əşya qrupuna müəyyən sayda əşyanın əlavə edilməsi.

$$\begin{array}{c} \text{toplanan} \quad \text{toplanan} \quad \text{cəm} \\ 5 + 3 = 8 \\ \text{üstəgəl (plyus)} \quad \text{bərabərdir} \end{array}$$

NÜMUNƏ

Lalə bağdan 10 nar dərib səbətə yığdı. O, bir neçə narı boşqaba qoyduqdan sonra səbətdə 3 nar qaldı. Lalə boşqaba neçə nar qoydu?

1-ci addım . . .

MƏSƏLƏNİ
Anla

. məsələni başa düşmək

Nəyi tapmalıyam: Lalənin boşqaba neçə nar qoyduğunu.

Nə məlumdur: səbətdə əvvəl 10 nar var idi, 3 nar qaldı.

Qısa yazılışı

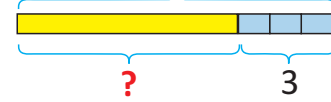
Səbətə yığdı – 10 nar

Qaldı – 3 nar

Boşqaba qoydu – ?

Təsviri

10

2-ci addım . . .

PLAN
Qur

. məsələnin həll yolunu fikirləşmək

Necə həll edə bilərəm: çıxılanı tapmaq üçün misal yazaram.

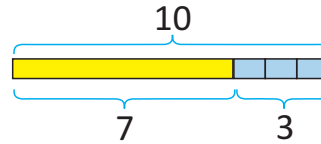
3-cü addım . . .

HƏLL
Et

. məsələni həll etmək

Uyğun misal yazıb həll edərəm: $10 - \square = 3$ → $10 - 3 = 7$

Cavab: Lalə boşqaba 7 nar qoydu.

4-cü addım . . .

Yoxla

. cavabı yoxlamaq

Məsələnin həllini necə yoxlaya bilərəm: səbətdə qalan narların sayı ilə (3) boşqabdakı narların sayını (7) toplayaram. Alınan cəm 10-a bərabədirsə, cavab doğrudur.

$$7 + 3 = 10$$

BURAXILIŞ MƏLUMATI

*Ümumtəhsil məktəblərinin 1-ci sinfi üçün
Riyaziyyat fənni üzrə
dərslük
(1-ci hissə)*

Tərtibçi heyət

Müəlliflər

**Mənsur Məhərrəmov
Günay Hüseynzadə
Solmaz Abdullayeva
İlahə Rüstəmov**

Layihə rəhbəri

Zaur İsayev

Redaktor

Ayhan Kürşat Erbaş

İxtisas redaktoru

İsmayıl Sadıqov

Dil redaktoru

Əsgər Quliyev

Bədii redaktor

Taleh Məlikov

Texniki redaktor

Zeynal İsayev

Dizayner

Taleh Məlikov

Rəssamlar

Elmir Məmmədov, Məzahir Hüseynov

Korrektor

Aqşin Məsimov

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (qrif nömrəsi: 2020-003)

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

ISBN 978 -9952-8385-0-3

Hesab-nəşriyyat həcmi: 10,7. Fiziki çap vərəqi: 11,5.

Səhifə sayı: 92. Kağız formatı: 57 × 90 ¹/₈.

Şriftin adı və ölçüsü: Calibri, 16 pt. Ofset kağızı. Ofset çapı.

Sifariş _____. Tiraj: 159776. Pulsuz. Bakı – 2020.

Əlyazmanı yığma verildiyi və çapa imzalandığı tarix: 24.07.2019

Çap məhsulunu hazırlayan:

Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu (Bakı ş. A.Cəlilov küç., 86).

Çap məhsulunu istehsal edən:

“Çaşıoğlu” MMC (Bakı ş. M.Müşfiq küç., 2 A).

Pulsuz